

LADAKALNIS

3 (64)

AUKSTAITIJOS NACIONALINIO PARKO LEDE

1999 liepa-rugsejis

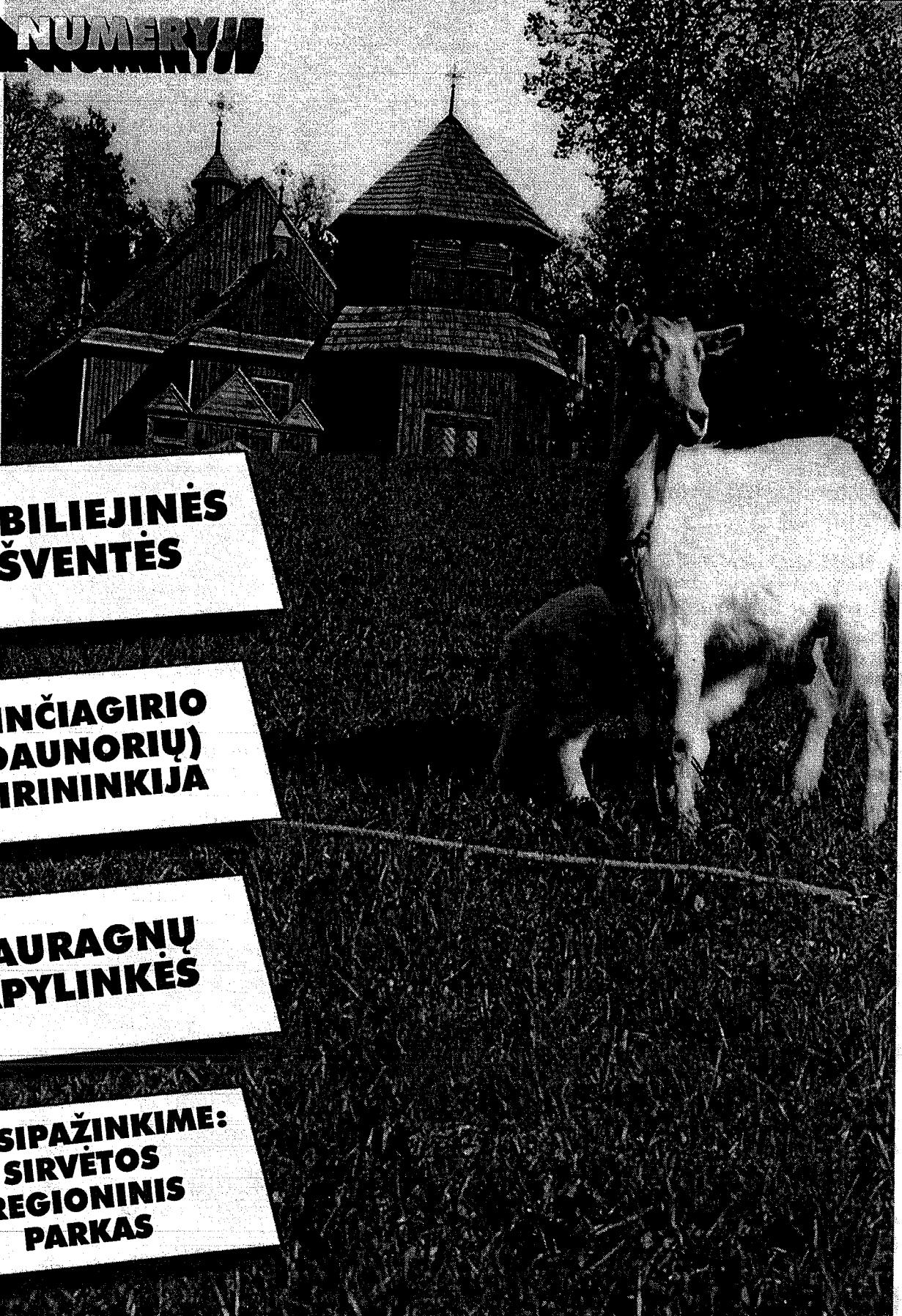
ŠIAIME NUMERYJE

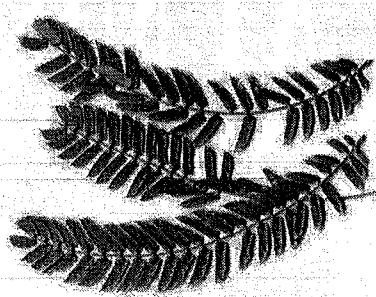
JUBILIEJINĖS
ŠVENTĖS

MINČIAGIRIO
(DAUNORIŲ)
GIRININKIJA

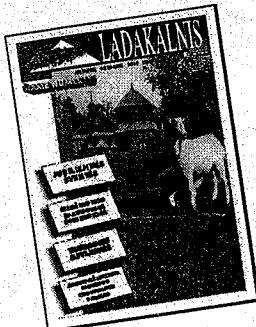
TAURAGNU
APYLINKĖS

ASUSIPAŽINKIME:
SIRVETOS
REGIONINIS
PARKAS

TURINYS

D.Savickaitė
Jubiliejinės šventės 2psl.

PARKO GIRIŲ TAKAIS

B. Šablevičius
**Minčiagirio (Daunorių)
girininkija** 4psl.

NAUJOS ANP TERITORIJOS

D.Savickaitė
Tauragnų apylinkės 6psl.

L.Stanaitis
Pakvietė gamtosaugos mokykla
7psl.

VOLUNGĖ
Konkursiniai moksleivių rašiniai
8psl.

KRAŠTOTYRA

R.Ramanauskienė
Palūšės mokykla 10psl.

PASAULIO PARKAI

L.Stanaitis
Europos parkų diena 12psl.

V.Drūteika
**Susipažinkime: Sirvėtos
regioninis parkas** 12psl.

ETNOGRAFIJA

Z.Bartkevičienė
Austėja 14psl.

VERTA ŽINOTI
**Amerikiečių psichologų
patarimai ieškantiems darbo**
15psl.

JUBILEJINĖS

Šiais metais Aukštaitijos nacionalinis parkas minėjo 25-iasias įkūrimo metines. Su ANP įkūrimo bei vystymosi istorija galite susipažinti vartydami senesnius "Ladakalnio" numerius, o šiandien apie įdomesnius renginius, skirtus šiai datai pažymeti. Kaip žinia visi jubiliejai labai palanki proga pasigirti pasiekimais, parodyti tai, kas sukaupta, sužinoti, ką apie mus žino kiti, o tuo pačiu kuo daugiau aiškinti – kas tai yra nacionalinis parkas, kaip reikytu jame elgtis, ką būtina išsaugoti. Renginių plane buvo numatyta suruošti net 17 priemonių. Jų įvyko net daugiau.

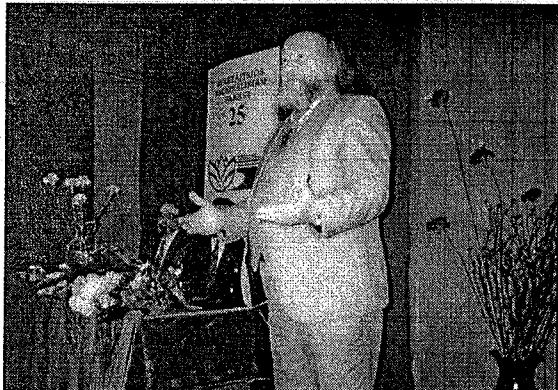
Renginių ciklą pradėjome kovo 20 d. krepšinio varžybomis ANP taurei laimē-

ti. Labai prasminga buvo kaimo teatrų šventė. Visus sužavėjo Ignalinos etnokultūros centro, Tauragnų Tverečių spektakliai. Bene didžiausias renginys vyko tikrąjį parko įkūrimo dieną. Prasidėjo jis kovo 29 d. 13 val. fotoparodos "Pasaulis ANP darbuotojų akimis" atidarymu Ignalinos etno-

ŠVENTĖS

džiagos bei tapybos darbų iš parko bei asmeninių kolekcijų atidarymas, Šventiniai veteranų pasisakymai, Č.Kudabos mokyklos moksleivių teatralizuotas montažas nuspalvino jį graudžiai lyriška prisiminiimu spalva; 15 val. ANP direkcijoje prasidėjo iškilmingas oficialus šios dienos minėjimas. Buvo apžvelgta parko istorija, kalbėjo apskrities, Švenčionių, Utenos, Ignalinos merai, departamento atstovai, kitų kolegialių organizacijų atstovai. Parkui nusipeine žmonės buvo apdovanoti ANP 25-čio atminimo medaliais, padėkos raštais. Paskelbtame moksleivių piešinių ir rašinių konkurse "Kas tai yra nacionalinis parkas" dalyvavo tikrai gausus būrys moksleivių. Moksleivių piešinius norintys galėjo apžiūrėti vasaros sezono atidarymo metu, na, o visus rašinius norėtume spausdinti "Ladakalnio" literatūrinėje dalyje. Balandžio 9 d. vyko Jaunučių poetų šventė, o balandžio 23 d. ANP dirbančių ir gy-

venančių literatūrą popietė. Rajoninė moksleivių dainų šventė šiemet buvo skirta Aukštaitijos NP, moksleivių moksliinė konferencija, tradicinės Sekminės Meironyse. Dalyvių gausa labai nudžiugino estradinės dainos konkursas "Dainuokit, vyturai". Ši šventė gimė ANP Turizmo centre prieš ketverius metus. Konkurse dalyvavavo net 26 kolektyvai ir solistai. Birželio 11 d. į direkciją rinkosi ANP "gimdytojai" ir gamtos mokslų atsto-

vai. Vyko mokslinė konferencija gamtosaugos klausimais, Turizmo centro salėje veikė galerijos "Skaptukas" darbų paroda "Medži pažinsi iš vaisių", na, o birželio 12 d. pakvietė vasaros sezono atidarymo šventė Palūšėje "Palūšės vasara-99". Šiemet tai buvo country muzikos šventė. Renginio pa-

grindinis rėmėjas – "Anykščių vynas". Kitąmet bandysime šalies country pajėgas sujungti su ANP dirbančiais kolektyvais. Kaip paskutinis švenčių maratono akordas po ANP teritoriją nuskambėjo Joninių daina įvairiuose kaimeliuose, ypač dideli laužai degė Ginučiuose ir Kaltanėnuose.

Dalia SAVICKAITĖ
nuotraukos A.Ceponio
ir autorės

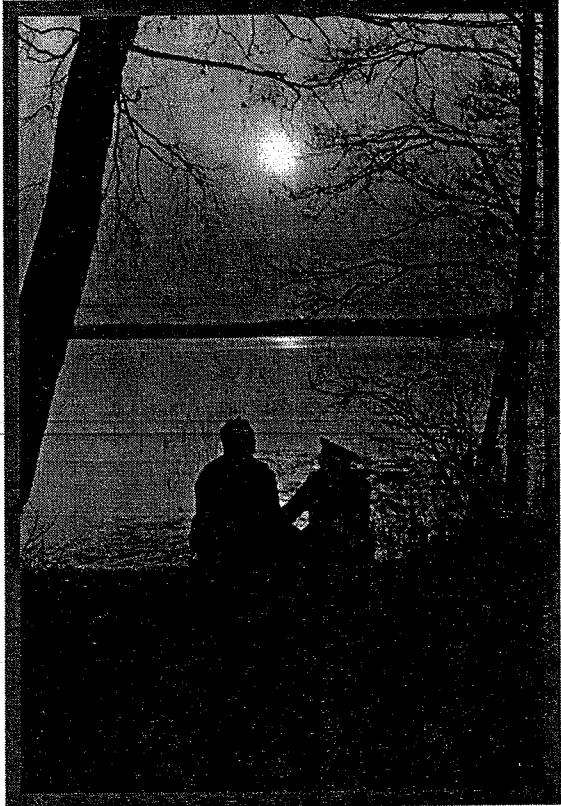
PARKO GIRIU TAKAIS

MINČIAGIRIO (DAUNORIŲ) GIRININKIJA

Dabar ji vadinama Minčiagiriu, o 11 Parko gyvavimo metų jos vardas buvo Daunorių. Painiava išliko iki šiol, o jos kilmė aprašyta "Ladakalnyje" (1-1999). Minčiagirį sudaro dvi buvusios girininkijos. Bet gamtos vertėbes apžvelgsime 1 dalyje, t.y. se nojo vardo Daunorių girininkijoje (DG). Jos plotas 3363 ha. 64% miško – savaiminės kilmės. Pelkių – 224 ha, pievų – 74, ganyklų – 99, vandenys – 30 ha. Įdomu, kad kvartalinės linijos užima... 90 ha. Miško kelai išsiraizgę 130 km. Ariamos žemės – 128 ha. Miškai padalinti į 77 kv., vidutinis jų plotas – 46 ha. Draustinių – 980, ūkinės zonos – 816 ha. Taip skelbia miškotvarka.

Gyvosios gamtos turtais DG užima 2-ą vietą po Kazitiškio gir. Didelės įvairovės priežasčių reikia ieškoti reljefo ypatybėse. Yra vietų, kur į kalnų kopiamą, rankomis pasiremiant į prieš nosį išsklyantį šlaitą (158 kv.). Lomose – užmirkės miškas, pelkutės, pastovios balos, akivarai, nors čia pat – sauso miško kalneliai. Knyčio ežerėlis, upeliai, bebrų užtvankos, apsemtas miškas, aukštaperkė, gražūs, vietom dar neiškirsti eglynai, sekli ir turtina Buka, šlapiai pakrančių medynai, kur velnių ragus nusisuktu. Cia pat sausminė pieva krante su smėli ir Saulė mėgstanciais augalais. Utenio, Utenukščio, Tauragno ežerų krantai – irgi

Utenio ežerų krante.

Drugio grožis. Beržinis verpikas.

turi reikšmės. Miškų centre, ant pačios pakilumos stovi Vyžių kaimas su į jį įsiterpusia laukine gamta, nes senieji miškų gyventojai su ja visada gyveno harmonijoje ir taikoje.

Iki šiol DG yra rasta 44 raudonosios knygos rūšys:

Augalų – 20

- Miškinis atgiris
- Daugiaskiltis varpenis
- Šakotasis varpenis
- Dirvinė rauge
- Vėjalandė šilagėlė
- Stačioji vaisgina
- Pelkinė uolaskėlė
- Žirmalapis vikis
- Melsvasis gencijonas
- Menturlapė ežerute

Liūninė viksva

Šakotoji ratainytė

Plačialapė klumpaitė

Rusovo gegūnė

Vienalapis gedutis

Baltijinė gegūnė

Nariuotoji ilgalūpė

Pelkinė laksva

Tamsialapis skiautalūpis

Démétoji gegužraibė

Žinduolių – 2

- Baltasis kiškis
- Ūdra
- Paukščių – 18
- Didysis danciasnapis
- Juodasis gandras
- Juodasis peslys
- Erelis rėksnis
- Vapsvaédis
- Teterinas
- Kurtinys

Gervė

Švygžda

Griežė

Lututė

Didysis apuokas

Žvirblinė pelėda

Žalvarnis

Kukutis

Pilkoji meleta

Žalioji meleta

Balinė pelėda

Varliukų – 3

Kamutė

Nendrinė rupūžė

Skiauterėtasis tritonas

Drugiu – 2

Machaonas

Rudasis satyriukas

(nukelta į 5 p.)

MINČIAGIRIO (DAUNORIŲ) GIRININKIJA

(atkelta iš 4 p.)

RK rūšių turi būti daugiau. Tai – puošniažygis, didysis skydvabalnis, šneiderio kirmvabalnis, bitės, drugiai, paukščiai, grybai, augalai, kerpės ir pan. Turi būti ir beržinė sicista, o gal ir miegapelės. Nes šios rūšys rastos aplinkiniuose Ažvinčių ir Minčios miškuose. RK rūšių galėtume atrasti dar bent 15.

Kodėl toks akcentas į kažkokius, atsiprašant, vabalus, drugius? Negi jie praturtina Parką piniginiu kapitalu? Ar ne svarbus tik vienas rodiklis: ktm^3 ? Juk daug kas pasakyti: nekreipk dėmesio į mokslo žmones, – jiems nuo to ju "mokslo" stogai nuvažiau. O, kad tik tokio sunkumo problemos tebūtu!

Ne dėl kietmetrių, čia buvo įkurtas Parkas. DG miškų sudėtinės dalys yra tokios sudėtingos, kad praeina daug metų, kol "viskų" sužiūri, atrandi, iš-

Plačialapis skiautalūpis.

Istorinis juodojo gandro lizdas, gyvavęs apie 25 metus.

girsti. Visos išvardintos ir dar nesurastos rūšys iš RK sąrašo pirštu parodo, kad DG miškai tebéra tin-

kami gyventi ir augti tokioms gyvybės formoms, kurių nebéra daugely

Vakarų Europos šalių. Ten

nebeliko tinkamų gyvenamųjų vietų – biotopų. Vienas Aplinkos apsaugos ministerijos pareigūnas pasakojo įspūdžius iš klestinčios Danijos. Natūralios gamtos ten (lyg ir) nebéra. Lauke pagavus varlytę ir ja humoristiškai pagasdinus kolegę, danai pasibaisėjo: varlių Danijoje gal kelios dešimtys, o gal tik keliolika belikę, o štai atvažiavę lietuvių jas gaudo ir kankinka. Olandijoje, pvz., miškų yra ... 8% šalies ploto. Kai Parke visą vasarą mokslinių darbų dirbo olandų studentas, jis visur stebėjos: Įprastos mūsų žolių rūšys, pasirodo, jau surašytos į Olandijos RK... Praeity nusau-sintus ezerokšnius danai-olandai bando atkasti (!). Kai 1994 m. danų gamtos specialistus atvedžiau pažiūtėti "gyvo" erelio réksnio lizado profesorius, Kopenhagos zoologijos muziejus vedejas, atgavo amą ir (saliamoniiškai) paklausė: "O kaip jūs lizdą suradot tokioje vietoje?" – "Aš jį suradau! Aš jį pagamino pats, o erelis tik įvertino..." Pasak svečių, kur tik

Apuokas, "išperėtas" drožėjo L.Kulbačiauską, tebetupi Bukos krante.

éjome mišku, ten visose vietose galėtų būti aukščiausios prabos rezervatas!

Štai kaip atrodo DG miškai, kai turi juos su kuo palyginti. O lyginame su išdidžiaja, išpaikintaja Europa, žiūrinčia į Lietuvą iš aukšto. Tada ir mums platiu atsiveria akys ir įvertiname tai, ką turime.

Ar tikrai akys atsiveria?

Bronius ŠABLEVIČIUS
vyr. ekologas,
nuotraukos autorius

NAUJOS ANP TERITORIJOS

TAURAGNU APYLINKES

Nuo seno Tauragnai apipinti įvairiausiomis istorijomis ir saknėmis. Džiaugiamės, kad šiandien didžioji dalis tautos apdainuotųjų teritorijų jau ANP valdoje. Žinių apie Tauragnus galima rasti net 1905 m. ir eilės kitų metų "Vilniaus žiniose", "Šaltinyje", 1910 m. "Lietuvos žiniose", daug padavimų ir istorinių detalių buvusiaame vietiniame laikraštyje "Lenino kelio", miestelio istorija išsamiai pateikta 1992 m. 1(41) "Ladakalnio" numerijoje. Šią vietą šlovė sukurė ne vien ta teritorija, kuri pateko į parko valdas. Todėl šiandienos pasakojimuose apžvelgsime didesnę dalį Tauragnų apylinkių.

Senolių išmintis taip apibūdina Tauragnų apylinkių kraštą – malką – nors sudek, vandens – nors prigerk, akmenų – nors užsimušk, duonos – tai nėr! Gal todėl jau nuo senų senovės sunku buvo gyventi šio krašto žmonėms. Šiame krašte buvusi labai sunki baudžiava. 1869 m. gimė Kazys Bivainis apie Tauragnų dvarą pasakoją sekantai:

Tauragnų dvarininkas buvęs Paslauskis. Jam priklaušę Balų, Sirvydžių ir Taurapilio folverkai. Paskutinysis vėliau atitekės Tauragnų kelenui Bareikai. Šiam dvare lažą ėjo Šeimaitės, Daunorių, Stučių, Pilkenių, Vyžianų (Vyžiu), Varniškių, Skroblų ir Tauragnų kaimų valstiečiai. Tauragnų dvare prisikūrėjama apie 3000 ha žemės. Lažą 1 dieną per savaitę privalėjo eiti nuo kiekvieno 0,5 valako. Už gautą išpono žemę reikėjo mokėti. Jei neturėdavo kuo mokėti, būdavo mušami, arba savaitę reikėjo maitinti "saldoką". I dvare dirbtį eidavo tik geri ir stiprus darbininkai. Pavarai kiekvienas darbininkas turėdavo išdirbtį ir apsėti 1 margą žemę, vasarą suvežti javus ir pašarus, rudenį kastti bulves ir kulti javus, žiemą šerti gyvulius, vežti ir kaptoti malkas iš Minčios miško ir aptarnauti bravorus, kurie buvo dvarkui priklausantieji Balčių ir Sirvydžių folverkuose. Dvaro administracija valstiečius bausdavo įvairiausiomis bausmėmis. Jei neklausa ydavo ir neatidavo dirbtį nurodytu laiku, gaudavo atidirbtį daugiau dienų. Už tariamus nusikal-

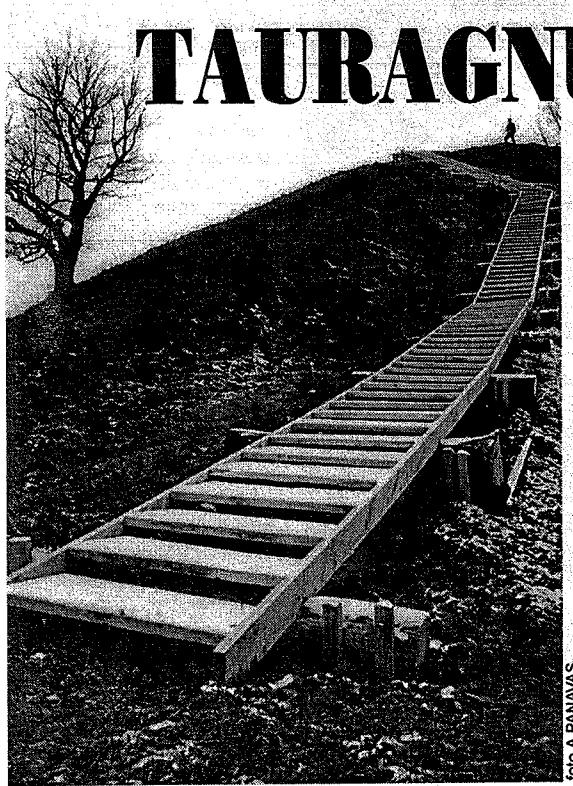

foto A. PANAVAS

timus juos plakdavo beržinėmis rykštėmis, darbo metu bausdavo rapnuku (nagaika). Bausmes vykdavo administracijos pareigūnai, nes savininkas tame negyvendavo. Ypač žiaurūs buvo: Balsavičius, Paborcas ir Žaliokas. Suimtų baudžiauninkų nelaikydavo – juos plakdavo dvaro kieme. Viena didžiausiai bausmė – atidavimas į rekrutus. Tada kariuomenėje reikėdavo išbūti 25 metus. Iš jų gaudyavo vyrus nuo 22 iki 40 m. amžiaus.

Sugautus į rekrutus vyrus suvarydavo kaime pas kuri nors ūkininką, sukaldavo kaladėmis, o paskui surinkdavo iš visų kaimų ir išveždavo. Iš kariuomenės grždavo tik dešimtoji dalis išeisių, ir tai dažniausiai tik laisvieji valstiečiai (jie eidavo į dvarą dirbtį, bet armijoje būdavo 10-15 metų).

Baudžiauninkai valgė ir rengesi skurdžiai. Pagrindinės stalo puošmenos: duona, burokai, kruopos, o per pastinkus ir vakarais "raugala" (avižinis kisielius) su bulvėmis, rytais "nelieti" (nebalinti) burokai ir kopūstai. Mėsos beveik neturėdavo. Kasdieninė apranga – kailiniai, balti trinyciai ir kelnės, karnų ar virvelių vyros. Batus ir geresnius kailinius turėjės kas ketvirtas vyras. Moterys nešiojo šerokus (ži-

ponus) iš tokio audeklo, kurio vienas siūlas būdavęs baltas, kitas juodas, vilnonių ir lininių nedažytu siūlų andronkus, vyžas. Vaikai – tu pačių audeklų trinyciukus, kelnaites, vyžėles.

Kai 1861 m. buvo panaiinta baudžiava, visi Tauragnų dvaro baudžiauninkai buvo susaukti į dvarą. "Saldotų" vyresnysis pasakėsi jiems, kad dabar jie paleidžiami nuo ponų. Nesulaikejami iš džiaugsmo keturi vyrai, jų tarpe Meškauskas ir Valys sušuko "Ura"! "Saldokai" pamanė, kad juos nori pulti ir pabaigai dar atsekiėjo laimingiesiems po 50 rykščių.

Zmogaus jau toks būdas – vis norisi kuo giliau į senovę, kad suprasti ir teisinti išsiaiškinti visą šiandienos vyksmą. Juk Tauragnai – ne vien aukštai kalnai ir gilius ežerai, prie ežerų ir skyriumi nuo jų – gūdūs raistai. O kaip padavimai porina, ten laumai krosnis kūrena, laumų pačios žlugta skalbia. Padavimuoose apibūdinama laumų išvaizda, benykstančiose pasakose pasakojami įvykiai daugiau panagrėjus, gal ir padėtų nuvesti santykius su kaimynais ugriofiniais.

Vargu ar Tauragnai buvo tik gynybinis taškas. Pats padavinimas susišaukia su ra-

guomis, o šios buvo religinių centrų. Tai patvirtina ir pasakos, porinančios apie gyvą ugnį Tauragnų bažnyčios kalne, kuriai užgesus ištiktų didelės nelaimės. Matyt, neatsitiktinai Tauragnai, o ne kuri kita šiaurės pilis atiteko Vilniaus vyskupijai drauge su pirmomis Jogailos dovanomis. Tauragnai, o ne Vilnius, buvo stambiausias Lietuvoje žydų religinių centras.

Daug legendų galima pasiklausyti apie Tauragnus, jų kilmę. Viena iš gražesnių šiandien Jūsų teismui.

Taurapilyje gyveno kunigaikštis Tauras. Jo pilis stovėjo nuošalioje ir saugioje vietoje. Priešus kunigaikštis sunaikindavo raistą ir pelkių akivaruse. Taikos metu Tauras su savo dvariskais medžiojo, puotavo ir linksminos, kad net girios ir ezerai skambėdavo.

Kartą per atvirą pilies langą Tauras išgirdo nuostabią dainą. Susidomėjęs ežero pakrantėje paėmėt gražią mergaitę dainuojančią apie meilę. Suprato, kad ši daina jam skirta, susižavėjo mergaitės grožiu ir netruko sužinoti, kad ši gražuolė jo mylimiausio kario sesuo Skaistuolė. Kunigaikštis karštai pamilo Skaistuolę ir nutarė ją vesti.

Laimingas kunigaikštis Tauras vestuvių garbei surengė didelę medžioklę. Nuo trimių garsų, skalikų lojimo ir žirgų kanopų trenksmo aidėjo miškai, o aidas, atsi-

mušdamas iš slidų ežero paviršiu, sklidži i visus kraštus, skelbdamas Taurui šlove, keldamas priešų pavydą. Kadangi tuo metu patikimiausias jo karžygis Stūtis sunkiai sirgo, kunigaikštis pilyje vėtoj savęs paliko kitą savo karžygį – Seli. Isakė jam saugoti pilį, o ypatingai Skaistuolę. Palikt paliko, bet nieks nežinojo, kad Sėlis slaptai myli Skaistuolę.

Naudodamasis puikia proga ir suteiktomis teisėmis, Sėlis nieko nelaukdamas uždarę visus vyrus i vieną menę, turtus sukrėvę į didžiausią skrynią ir paskandino ežere. Sėlis išvedė iš pilies Skaistuolę ir jos sergan-

tį broli Stūtį. Isodino juos į valtį ir liepė laukti.

Drebėjo iš baimės Skaistuolė, nepajegdama suprasti, ką sumanė ir ką jai ruošia klastingasis Sėlis. Staiga jie išvydo virš piliakalnio pašvaistę, liepsnos liežuvius, laižančius pilies sienas, kruvinai paraudusį Tauragno paviršių. Nuo pilies atbėgęs Sėlis atrado valtį ir nusiryšė skersai ežera pietryčių kryptimi.

Nugalėjės piktas ežero bangas ir pasiekės šiaurinį ežero krantą. Sėlis čia panaudė ligos nukankintą Stūtį. Ta pačia valtimi Skaistuolę plukdė toliau – į patį galą Tauragno, kuris upėmis ir upeliais toli nusiteisė į kitus ežerus ir ezerlius.

Grįžęs iš sėkminges medžioklės, Tauras vietoj savo pilies ir grąžuolės Skaistuolės surado apdegusių akmenų krūvą. Greit suvokęs, kieno tai darbas, baisiausiai įniršo ir išskrido su palydovais ieškoti savo sužadetinės ir klastingojo Sėlio. Išvalgęs miškų tankynes ir skardžius, išmaišęs ežerų gelmes, kunigaikštis pagaliau išvydo suvargusią nuskurusią moterį, ieškančią kelio prie gimtojo Tauragno.

Pasisakiusi, kas esanti, Skaistuolė savo meilės ir ištikimybės įrodymui navedė Taurą prie duobės, paruoštos stambių žvérių gaudymui. Čia tebegulėjo Sėlio lavonas su durklu krūtinėje. Skaistuolė jį išmeigė gindama savo nekaltybę.

Tauras, atpažinęs savo sužadetinę iš džiaugsmo ir meilės degdomas pasisodino ją į balną, grižo prie Taurapilio, kurio teberūkstantys griūvėsiai teikė begalinį skausmą ir liūdesį. Neapykantos ir susijaudinimo kūpinas kunigaikštis, nors ir su didele širdgėla, bet paliko Taurapili ir apsistoję toliau į vakarus, tame pat krante, kur baigiasi Tauragnas ir prasideda antras ežeras – Labė. Naujają savo gyvenvietę kunigaikštis pavadino Tauragnais.

Prie legendinio piliakalnio ir šiandien tebėra kaimas

(nukelta i 7 p.)

TAURAGNU APYLINKĖS

(atkelta iš 6p.)

Taurapilis. Už jo į pietus – Sela. Kitoje pusėje Tauragno, kur Sėlis nūžude Stūj, tebéra Stučių kaimo likučiai. Netoli Tauragno yra vietovė, kuri iki šių dienai vadina ma Skaistuole.

Legendomis apipinti ne vien Tauragnai. Nors ir keikdavo žmonės akmenis, bet vis viena apie juos pasakodavo, ieškodavo jų buvimo prasmės. Vien Šimkūnuose trys neeiliniai, paslaptiniais ženklais pažymėti akmenys. Jų yra Bajoruose, Stūgiliuose, Gaidžiuose, Juodapurvės baloje netoli Tauragno – Velniapėdžio akmuo. Ant jo keista pėda ir schema. Spėjama, kad tai užšifruotos apylinkių brastos, slapti grindiniai. Vietiniai gyventojai dažnai kartoja, kad akmens pajudinti negalima – susimaišys kelai. Mokas – visų karalius su kryžium ir data 1866 1873. Legendą pasakoja, kad senovėje Tauragnuose garsejo žmogus, kuris viską išmanė. Senas jis buvo, daug žinojo, éjo po svietai ger darydamas, mokydamas žmones. Jo ir vardas pamirštasis. Visi žinojo, kad jis viską moka – trumpiau – Mokas. Sunku buvo surast, ko jis nemokėjo. Jei išskobs indą, tai taukų ar medaus iš jo neiškabins; jei kelią parodys, tai nė neapsidairęs pareisi; nupins sétuvę – skalsia nematyta; su sauja visą lauką apsési. Toks buvo Mokas. Bet žmonės lieka žmonėmis. Turėdami užvadą išdyko, aptingo. Tuomet Mokas prisieké, kad nepataras žmonėms nieko, jei jie piktam tai naudoja. Nusprendė pavirst akmenių bežadžiu. Taip ir įvyko. Mokas ir jo šeima pavirto akmenimis. Žmonės supyko ir kerstau-

dami pradėjo vežt prie jo malkas, kurt upių, nešt šaltinio vandenį, kad jie sutrūkinėtų. Mokas nutarė iš Taurapilio plaukt į kitą ézero pusę. Išplaukė visi per plačiausią ézero vietą Stučių link. Nors Mokas ir buvo išpėjės šeimos narius atgal nesidaryti, Mokienė neiškentė, žvilgtelėjo ir ... nuskendo. Ir dabar ji ten dugne giliausioje vietoje guli. Žvejai žvejodami net tinklus perkelti turėti. Mokas gi su Mokiuku apsigyveno tarp Šeimatiščio ir Stučių, ramioje miško pašalle (Mokas yra 0,5 km už Stučių km., 0,8 km nuo kelio į kaimą). Akmuo 3 m aukščio, į viršų smailėja. Padėdė dar vienas akmuo. Šiaurinė pusė apaugusi kerpėm ir samanomis. Sako, ten yra "rožančiaus" ženklas). Čia prie jo priprato žmonės, lankydavo ji. Ne vienam jis patardavo, tik reikédavę nakti prie jo budėt, kad sumigus gamtai galėtum išgirsti ir suprasti jo kuždamus žodžius. Čia būdamas Mokas daug padėjo ir karuoše su Livonijos kalavijuociai. Po 1831 m. ir po 1863 m. iš šių vietovių ištisi kaimai buvo iškeldinti į Sibirą, o į Šeimatiščio, Sirvydžius ir kitus kaimus buvo atkelti nauji žmonės iš Rusijos. Bet senojo Mokos šlovė perėjo kartų kartas.

Legendomis apipinti ir kiti akmenys. Jonas Vaišnoras apie Baltelės raiste esantį akmenį pasakojo, kad raiste gyvenęs velnias, bet émė ir atsikraustė kitas ji prieteilius. Jie dėl vietos susipyko. Tas, kur išgyvenęs, vijo jį su kerplėša ir lédamas iš smagumo įmyné pédą akmenyje. Kita legenda apie tą akmenį porina, kad, kai Šventino Žemę, velnias, bijoda-

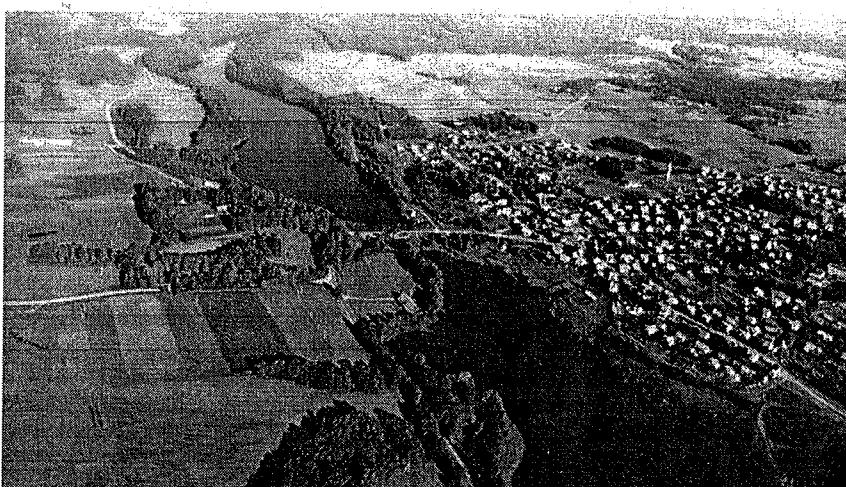
mas švēsto vandens, skuodė laukais. Beskuodamas atsi-sprę akmens ir paliko pédą, nes akmenys tada dar minkštai buvo. Pédą buvo kumščio dydžio, o gilumo per 3 pirštus 14-5 cm. Vietinis gyventojas Jonas Meidus pasakodavės, kad akmenys auga. Jis net bandymą buvo atlikęs. Prie pušelės buvusi akmenį pasvérė – 5 svarai, o po penkių metų tą patį akmenį pasvérės pamatė, kad jau svaru daugiau.

Tauragnu apylinkėse yra ir įdomus kalnas Batarėjos pavadinimu. Vietiniai gyventojai ten randā išvairiausią senovinių padargų – akmeninių kirvelių, o štai Juozas Vaišnoras pasakodavės, jog rado didelį vyrių kabli (zavies kriūką) ir smailą priekalo galą. Iš jų kalvis nukalė net du noragus arkliai ir džiaugėsi, kad labai gera geležis. Šis kalnas apipintas legendomis apie lobius.

Idomi ir Kriogžlio versmė. Prie Žiežulinio ézero iš po kelmo veržiasi vanduo ir bėga į ezerą. Legenda pasakoja, kad šią vandenį vietas žmonės laikė stebuklingu, gydomuoju. Ligonai čia plaudavo akis, prausdavosi. Skareles, skepetaitės, apsišluostė priišdavo prie ten nukarusių medžio šaknų. Bet susirges ponios šuniukas ir ši atvežusi išsprausė ji toje versmėje. Nuo to laiko vanduo nebėteko gydomosios galios. Prie šaltinio gyvenęs Liudas Geniūnas atsinešdavė to vandens nusipraust. Žmonės juokias, jog senbernis prausias, kad nepasentų, nes nevedės.

Visų šio krašto legendų vienu ypu ir nepapasakosi. O kur dar Šlovingi šio krašto žmonės!

Pagal surinktą medžiagą paruošė D.SAVICKAITĖ

PAKVIETÉ GAMTOS AUGOS MOKYKLA

Keletas renginių, skirtų Europos parkų dienai vyko ir Aukštaitijos nacionaliniame parke. Ko gero didžiausio dėmesio susilaukė 1999 m. gegužės 21-22 d. vykusi moksleivių konferencija "Nacionalinis parkas – gamtos augos mokykla". Konferencijoje dalyvavo daugiau kaip 40 moksleivių ir jų mokytojų iš Ignalinos, Švenčionių ir Utenos rajono vidurinių mokyklų, Cirkliskio žemės ūkio mokyklos, Utenos A.Šapokos gimnazijos, Ignalinos moksleivių namų. Atvyko ir Ignalinos rajono švietimo skyriaus atstovai.

Konferencijos atidarymo metu sveikinimo žodį tarė Aukštaitijos nacionalinio parko direktoriaus pavaduotoja mokslui ir kultūrai I.Čeponienė. Apie parko gamtinės vertės ir jų tyrinėjimo svarbą kalbėjo nacionalinio parko vyriausiasis mokslinis bendradarbis B.Šablevičius. Iš viso konferencijos metu buvo išklausyta 13-ka pranešimų. Ignalinos moksleivių namų V.Kreivienės vadovaujamas geografų būrelė pranešimas labiau priminė režisuerot vaidinimą. Buvo be galio įdomu išgirsti apie būrelės veiklą, moksleivių išpuždžius iš vasaros stovyklų ir kitų renginių. Švenčionių vidurinės mokyklos moksleivės S.Juchno ir J.Oleškiavičiūte drauge su savo mokytoja O.Gončarova papasakojo apie Sirvetos regioninio parko problemas ir kaip mokiniai galetų padėti dalį jų išspręsti.

Utenos A.Šapokos gimnazijoje įsikūrės, savo veikla jau spėjės išgarsėti aplinkotyros klubas "Viola". Jo nariai vykdo įvairius aplinkos tyrimus, dalyvauja respublikiniuose konkursuose. Ypač įdomus buvo A.Degulio pranešimas apie retujų augalų tyrimus Tauragno ežero šiauriniame krante. Kiti gimnazijos moksleiviai konferencijoje pristatė keletą Aukštaitijos nacionaliniam parkai atliktų tyrimų: I.Sakalaitė ir D.Bražiūnaitė papasakojo apie mikromicetų tyrimus parko dirvožemiuose, o P.Nasevičius ir A.Švilpa – apie ANP miškų dirvožemių tyrimus.

Linkmenų vidurinės mokyklos ekologų klubo "Žieždrė" moksleiviai, vadovaujami mokytojos B.Lazauskienės, su Aukštaitijos nacionalinio parko moksliniais bendradarbiais draugauja jau nebe pirmi metai. V.Balčiūnaitė, Ž.Bivainytė ir K.Palikša tyrinėjo tris skirtinges upelius Linkmenų seniūnijoje. Konferencijoje jie pristatė savo atliktų tyrimų rezultatus.

Konferencijoje buvo skaitomi ne tik moksleivių pranešimai. Apie Ažvinčių sengirės rezervatą papasakojo parko mokslinės bendradarbių A.Čeponis. Botanikė A.Survilaitė dalyviamas pravedė ekskursiją Palūšės botanikos take.

Pirmosios dienos pabaigoje visų laukė vakaronė prie laužo. Ignalinos Etnokultūros centro vaikų folkloriniam ansambliai pavyko išjudinti beveik visus – žaidimuose dalyvavo tiek mokiniai, tiek jų mokytojai. Netgi atėjus laikui skirstytis į namus daugelis prašė savo mokytojų dar kiek pabūti.

Dvi dienas trukusi moksleivių konferencija baigėsi ekskursija po Aukštaitijos nacionalinį parką, kurią pravedė A.Umbržiūnas. Daugelis konferencijoje dalyvavusių moksleivių ir jų mokytojų išreiškė norą dalyvauti ir sekančioje konferencijoje, kurią numatytą surengti šiu metų gegužės mėnesį.

Linas STANAITIS
Informacijos centro vedėjas

Konkursiniai moksleivių rašiniai, skirti ANP

Kokia mažytė mūsų Lietuva, bet kiek daug joje telpa grožio...

Lietuviai nuo seno brangino gamtą, ja rūpinosi, saugojo. Gamta buvo ne tik pragyvenimo, bet ir grožio šaltinis.

Gamta buvo mylima ne tik senovėje. Ir dabar žmonės saugo ją. Kai kurių žmonių dėka Lietuvoje yra įkurti nacionaliniai parkai. Tose vietose žmonės dar labiau saugo gamtą. Vienas iš tokiu parku yra Aukštaitijos nacionalinis parkas.

Jame didžiajų ploto dalį užima miškai. O miškuose gyvena didžioji dalis gyvūnų. Aukštaitijos nacionaliniame parke yra nemažai ežerų bei upių. O koks gražus vaizdas nuo Lada-kalnio! Nuo jo matosi net šeši ežerai.

Viena iš įžymesnių vietų yra Stripeikų bitininkystės muziejus. Jį kasmet aplankio nemažai žmonių, išsilgusių poilsio, ramybės. Vasara ežeruose plaukioja daugybė valteliai. Juk malonu paplaukioti švariame ežere ar su meškere virš ežero gelmių parymoti. Įdomu, kas užkibė: lydeka, upėtakis, o gal uniguryse?

Vienas iš didžiausių ir gražiausių nacionalinio parko ežerų – Dringis. Pušynais apaugusios sausos paežerės taip pat gausiai lankomos poilsiautojų. Mėgsta žmonės pailsėti ir prie Tauragno ežero. Jis pats giliausias Lietuvoje. Aukštaitijos nacionaliniame Parke ežerai ne tik žavūs, bet ir paslaugingi. Sa-koma, kad ežeruose galima surasti Velniadvarį, nuskendusius lobius.

Palūšėje yra garsioji medinė bažnyčia. Ji ne tik turistų lankomas objektas, bet ir vieno litu simbolis. Visa Lietuva tikriausiai žino apie Palūšės bažnyčią, kad ji pastatyta be

vienos virties. Neįsivaizduoju, kaip tai įmanoma.

Nuostabus mūsų Aukštaitijos nacionalinis parkas. Tik gaila, kad kartais atsiranda tokiai žmonių, kurie besillisdami ima ir priteršia prie ežerų ir miškuose. O juk kaip nemalonu plaukioti nešvariame ežere. Be to, ežeruose gyvena žuvys ir daugybė kitokių gyvūnų. O miškuose gyvena žvėry, paukščiai. Jie taip pat nenori gyventi priterštame miške. Daugelis ių apsinuodija įvairiomis atliekomis.

Dažnai vasarą išgirstame, kad degė miškas, padegta pieva. O kiek tada žūsta gyvybių! Tad mes privalone saugoti gamtą, neterštis jos. Juk gamta dovanoto mums tiek gėrybių!

Aukštaitijos nacionaliniame parke yra vienas senovinis kaimelis – Šuminai. Ten visos trobos statytos labai seniai. Trobų stogai dengti šiaudais, langai sudrožinėtomis langinėmis. Nuvykę į Šuminus iš karto prisimenam senovę, pamatom, kaip anksčiau gyveno žmonės. Kai kuriose trobose viskas išliko taip pat, kaip ir anksčiau.

Štai ir balėjome kelionę po Aukštaitijos nacionalinių parkų. Jei ši kelionė jums patiko ir jei mėgstate būti gamtoje, pailsėti, pulkai praleisti atostogas ar tiesiog pasigrožeti gamta, atvykite į ši parką. Tikrai nepasigailėsite!

Mylėkime gamtą. Jos pievas, miškai, Branginkim gyvūnus, Globokim paukščius.

Mokėkim išgirsti Plaštakės skridimą, į trapuji žiedą Lašelio kritimą...

Kristina KOLESNIKOVA
Igナルinos Č. Kudabos
vidurinė mokykla,
6a klasė

Daug gražių gamtos kertelių yra Lietuvoje. Ir pati gyvenu vienoje iš jų. Tai Ignalina. Galiu didžiuotis, nes šiame rajone yra Aukštaitijos nacionalinis parkas.

Dažnai norėdami pailseti, pasigérēti ir pasigrožēti gamta, mes norime nuvykti į užsienį, kur yra kalnai, palmės, jūra ar dar kas nors. Bet to nereikia. Juk ir mes – lietuvių – turime gražią gamtą. Tik kartais tą pamirštame ar to nepastebime. Lietuvos taip pat yra kuo grožėtis. Tai galima padaryti ir Aukštaitijos nacionaliniame parke. Netikiu, kad tas, kuris gyvena Ignalinos rajone, nėra buvęs ar bent girdėjęs apie šį nuostabaus grožio parką.

Apie jo miškus, kalvas, ežerus bei kitus vandens telkinius. Kaip nuostabu žiūrėti į tolumoje stūksanti Ledakalnį, iš ten žvelgti į ji apsupusius net šešis ežerus. Vieni ši nuostabu kalnai, kurio aukštis apie 155 m virš jūros lygio, vadina Ledakalnium, kita – Ladakalnium. Ledakalnis todėl, kad jis susidarė slenkant ledynams. O kitas jo vardas susietas su deivės Lados vardu.

Šalia Ledakalnio yra Ginučių piliakalnis. Jį taip pat gaubia daug legendų. Galima ir pažaisti: kas suskaičiuos kiek laiptelių. O ju ten daug.

Aukštaitijos nacionaliniame parke yra daug miškų. Yra ir upių. O Palū-

šės bažnyčia, kurią stant nebuvu paauzdotos vynys, visi esame mate. Ji garsi visoje Lietuvoje, - juk jos atvaizdas nupieštas net ant vieno lito. Šiame parke taip pat yra malūnas bei bitininkystės muziejus ir dar daug kitų vietų, kurių aplanko daug turistų net iš užsienio.

O jeigu vakare ar anksti ryte išeisite į miškus ar laukus, pamatysite nuostabius paukščius bei gyvūnus.

Būtinai to nepamirškite ir apsilankykite nacionaliniame parke, jei dar ten nepabuvojote.

Virginija VIŠKELYTĖ
Igナルinos Č. Kudabos
vidurinė mokykla,
6e klasė

Visi mes norime pailseti nuo kasdieninio mokslo, darbo, vieni nuo kitų. Norime pailsėti nuo miesto triukšmo, nuo mašinų užėsio, o visa tą polsių mums gali suteikti tik gamta, jos grožis ir ramybė.

Mūsų Ignalinos kraštą supa gražus Aukštaitijos nacionalinis parkas. Tai daug ežerų ir daug didelių miškų užimantis plotas.

Parkas prasideda netoli gražiosios Palūšės. Čia ant kalno stovi išdildi Palūšės bažnytėlė, kuri šventadieniais sukviečia tikinčius parapijiečius.

Papédéje – paminklas kompozitorui Mikui Petruskui atminti. O prie Palūšės kalno glaudžiasi gražus didelis Lūšių ežeras, kuris vasarą prisivilioja labai daug poilsiautojų, mėgstančių pasipliuškenti Lūšių ežero bangose.

Parkas turi ir savo pavidžiavimo vietas, ku-

rias labai gausiai lanko atvykstantys iš svetur turistai. Tai Lada-kalnis, ant kurio užlipa pasigrožeti gražiaus gamtovaizdžiais ir senas, ir jaunas.

O netoliene stūkso Ginučių piliakalnis, kuris taip pat vilioja pravažiuojančius turistus.

Parkas didžiuojasi vienintelioje Lietuvoje įkurtu Senovinės bitininkystės muziejumi. Taip pat gali turistams pasiūlyti poilsį ir Ginučiuose, kur stovi vandens malūnas. Ir dar daug gražių vietų parke yra. Cia ir ažuolynai, ir girių, ir ežerai, ir polielavietės...

Aš džiaugiuosi, kad gyvenu Ignalinoje, kad mano tėvų ir senelių šaknys lauge į nacionalinių parkų. Dažnai su savo artimaisiais kopiu į Piliakalnį ir Lada-kalnį, plaukioju parko ežerais, grybauju ir uogauju gražiuose miškuose. Myliu ir saugau savo parką nuo blogų žmonių, užkirsdamas ke-

liajų blogiemis norams uždegti mišką, palikti šilukelių krūvą.

O tiems, kurie nesilaiko mūsų parke, linkėčiai būtinai jį pamilti ir lankytis ten, kur jiems patiks. Galbūt ir jie pamatys, kokia graži jo gamta, kokie trapūs žibukočių žiedellai, spindintys pavasariniu gaivumu, kokios gražios gulbės karallenės, skrijančios virš melsvų ežero bangų. Antys antelės su savo gausiomis šeimynomis, žuvėdrys pulkai. Ir viena tai, ko mes dar nemažome ir nežinome – mums dovanoto Aukštaitijos nacionalinis parkas, kuris šiai metais jau svenčia savo 25-ąjį. Ir aš jį širdingai sveikinu, linkiu jam, kad jis dar ilgai žaliuočių, oštų, viliotų visus savo ežerų bangomis, girių pa-slaptimis, švarių oru.

Donatas BRUKŠTUS
Igナルinos Č. Kudabos
vidurinė mokykla,
5a klasė

VOLUNGE

Aukštaitijos nacionalinis parkas – tai vienos Aukštaitijos puošmena. Jis yra aplankės ne viehas turistas. Džiugu, kad ir aš turiu galimybę atostogauti jo plačiose valdose.

Parkas žavi savo gražiu gamtovaldžiu. Daug gyvūnų ir paukščių čia rado prieglobstį. Kaip puiku, kad jis yra netoli Ignalinos. Juk mes galime aplankytį muziejus, piliakalnius ar Ladakalnį, nuo kurio galime pasigrožeti ežerų mėliu, žaliuojančiais miškais.

Gyvename ir nesusimastome, kad ir mes galime prisidėti prie na-

cionalinio parko grožio. Pasodinti medelių, gėlytę, palesti paukštelius, šaltą žiemą nepamiršti žvėrelį. Juk jie mūsų parką ir puočia. O juo tikra galybė! Žiurėk, riešutą voverytė lukštene, grobio lapę tyko. Visi nori gyventi. Visi. Daug vandens lelijų puošia Lušių, Dringio, Gavio ir kitus ezerus.

Ištaidabar matome tokį nuostabų parką. Net apsakyti negaliu, koks džiaugsmas aplanko, kai pamatai nepakartojamą ir neapsakomą ežerų mėlynumą, miškų žalumą, klonių platumą, kalvų ir kalnelių grožį.

Norisi turėti sparnus ir skristi aukštai debesese, kad dar kartą pamatytm ši parką iš daugaus aukštybių, o po to vėl nusileisti į žemę.

Nacionalinio parko darbuotojams palinkėsiu sekmes ir laimes darbe, daug ištvermės kuriant ir tobulinant Nacionalinį parką. Juk ne veltui ji vadina Aukštaitijos nacionaliniu parku – ir tik Aukštaitijos.

Vakaro saulei užgesstant, O miškas nutildamas ošia.

Zvaigždės, užsnūsta danguj,

Skubék pailsėti ir Tūl Redvita RAZMIANECAITĖ
Ignalinos Č.Kudabos
vidurinė mokykla,
5c klasė

vidurinė mokykla,
5c klasė

Apie Nacionalinį parką

Kai važiuojame į kaimą, pirmiausia pakelėje pamatome užrašą "Aukštaitijos nacionalinis parkas". Mūsų kaimas yra Švenčionių rajone. Todėl visada pravažiuojame Palūšę. Man labai patinka Palūšės bažnyčia. Mūsų mokytoja sakė, kad bažnyčia pastatyta be vinių ir pjūklo. Nuo bažnyčios atsiveria labai gražus Lūšių ežero vaizdas. Kai turiame laiko, visada sustojame pažiūrėti. Ypač man ūsiminė vasaros sezono atidarymas Palūšėje. Ten buvo labai dideli ir įspūdingi fejerverkai.

Visada pravažiuojame Kaltanėnus. Kaltanėnuose yra graži baž-

Kokia Garbė! Aš gimus ir augu pačiame graužiausiam Lietuvos kampelyje – Nacionaliniam parke. Ne kiekvienas mūsų šalies vaikas gali pasidžiaugti tokia gamta.

O Ažvinčių giria, kokių tik ten grožybių nematyta ir gerybių nerasta.

Skrudzėlynai beveik dangų remia, o rudmėsiu kilimai, ir aš jas radau prie vingluojančio siauro siauro upeluko. Kiek kliūkių mačiau, sturnaičių, vieną kartą ir lapę teko sukti. Baravykus, raudoniukius – pintinėmis į namus vilkau. Vieną dieną net 53 baravykai. O voveraičių – džiaugsmui nėra ribų, kai surandai didžiausius plotus.

Kiek iš medžio išdrožinėtu statulų, tik kad prie jų nėra autoriaus pavardės.

Ežerų vandens galumas, o uogų skanumas.

Kaip malonu įkopti į piliakalnį, iš kur matosi vienos Ignalinos apylinkės.

Fernandas JUKNEVIČIUS
Ignalinos Č.Kudabos
vidurinė mokykla,
5b klasė

galime rašyti ir ilgai ilgai džiaugtis.

Labai gaila, kad vaikščiodamas miškais, paežerėmis, randi išniokotas samanas, išpjaustytus medelius, prišiukšlintas ežerų pakrantės, išvarytus stalelius su suoliukais, kurie skirti pailsėti pavargusiam, ir tai – ne mano bendraamžiu, o suaugusiu blogi darbai.

Kiek sugebėjau, ir samanėles atvarčiau, ir šiuokšles aprinkau prie staliukų, o už Vaišniūnų ir "stala" su "kédémis" į vieta pastatėme.

Tikiu, kad gamtą galinokoti tik tas, kuris jos tokios, kaip mano – neturi.

Žmogau, suaugęs Žmogau, nepamiršk, kad Nacionalinis parkas yra ne tik Lietuvos širdis, o ir mano širdis, jei tu draskai gamtą – tu draskai mano širdį.

Rugilė KUPETYTĖ
Ignalinos Č. Kudabos
vidurinė mokykla,
5c klasė

augė meldais, todėl mes retai kada nuciname prie ežero. Kartais tenka paplaukoti po ežerą valtimi. Visada nuplaukiame į Paukščių salą. Ten gyvena daug paukščių. Vakarais kaimė mes girdime jų balsus. Aplink kaimą yra daug miškų. Rudenį mano tével džiaugiai eina grybauti.

Mums labai pasisekė, kad mes gyvename netoli Aukštaitijos nacionalinio parko, galime džiaugtis įvairia bei turtinga gamta: miškais, augalija, gyvūnais, ežerais.

Dalytė MIKĖNAITĖ
Ignalinos Č. Kudabos
vidurinė mokykla,
5b klasė

Jau XVIII a. pabaigoje Palūšėje veikė parapijinė mokykla, įkurta 1782 metais. Tuo metu ją lankė 11 mokiniai.¹ Vienklasė (trijų skyrių) valdiška rusų mokykla buvo atidaryta apie 1909 metus (dabartiniu metu šioje vietoje iengta autobusų stotelė). Mokykla buvo pastatyta iš lentų ir pjuvenų. Nugriauta XX a. 2-ame dešimtmetyje. Šią mokyklą baigė palūšiečiai Jadvyga Kisielytė, g. 1901 m., ir Liudvikas Kisielius, g. 1904 m. (šiuos faktus prisiemena Genovaitė Kisielytė, g. 1911 m. ir šiuo metu gyvenanti Palūšėje).

Nors regionas buvo rusifikuotas, Vilniaus krašto lietuvių švietimo draugija "Rytas", veikusi 1913-1940 m., rūpinosi Vilniaus krašto švietimu. Draugijos organizatoriai 1912 m. įteikė rusų valdžiai patvirtinti įstatus: "...švesti lietuvius, kaip reikalauja Rymo katalikų tikėjimo mokslos. Tam tikslui "Rytas" draugija turi teisę steigtį ir laikyti pradžios, specialines ir amatų mokyklas...<...> Svarbiausiai rūpesčiai: lietuviškų mokyklų organizavimas ir išlaikymas."²

PALŪŠĖS MOKYKLA

Lietuviška mokykla Palūšėje buvo įsteigta 1915 metais kunigo Petro Prunskio iniciatyva, Justino Dineinio namuose (pastatas išlikęs iki šių dienų). Joje moko 40 mokiniai.³ Pirmieji mokytojai buvo: Paukštė, Klimas, Vaickaitė. Palūšėtė Genovaitė Kisielytė moko mokytojos S. Stakauskaitė ir R. Viškelytė.

Genovaitė Kisielytė pamena, jog mokytoja S. Stakauskaitė ją vertė skaityti skiemenumis ("slebizavoti"), nors Genutė jau mokojei skaityti. Mokytoja pyko, bet Genutė skaityė, o ne skiemenumavo. Po to Genutė ir kitus palūšiečius vaikus moko mokytoja Rozalija Viškelytė (apie 1918 metus), kuri beje, Genovaitės Kisielytės nuomone, nebuvo stipri mokytoja. Ji buvo baigusi tik

pradinę mokyklą ir "Saulės" mokytojų kursus. Uždaviniaus pamokų metu sprečtai jai padėdavo pati G. Kisielytė. Po Rozalijos Viškelytės mokytojavo vienuolė Veronika Jurkevičiūtė.

Lietuviška Palūšės mokykla nuolat buvo vaikoma: "1921 m. apie gruodžio 20 d. Palūšėje lenkai uždarodino lietuvių mokyklą ir išvaikė 40 mokiniai." Po didelių pastangų mokykla atidaryta, bet 1926 m. vėl uždaroda. Galutinai uždaryta 1927 metais.

Nepaisant lenkų administracijos daromų kliūčių Vilniaus krašto pradžios mokykloms, jų skaičius iki 1926 metų augo. Taip pat iki 1926 metų dėstomoji kalba mokyklose buvo vien lietuvių. Vėliau įvestos lenkų kalbos, Lenkijos istorijos ir

geografinios disciplinos.

1925 m. lenkų valdžia Palūšėje įsteigė lenkišką mokyklą pas Joną Dieninį, bet ji stovėjo pustuštė. Mokytoja toje mokykloje dirbo Kuciuvna-Sabaliauskienė. 1927 m. lenkiškoji mokykla buvo perkelta pas Vinčą Bilki (dabar šiame name gyvena Dainora Kajėnienė).

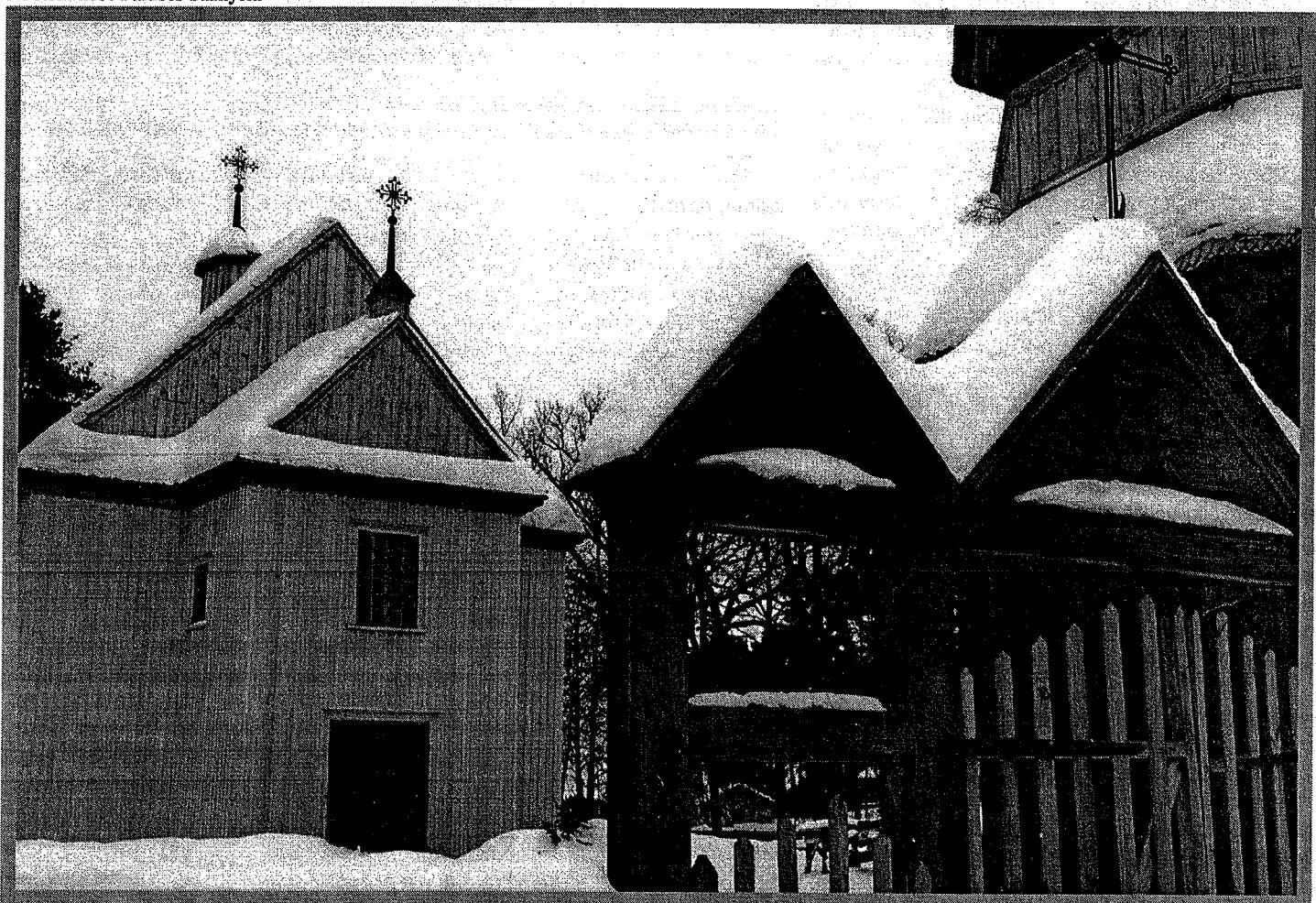
Po mokytojos Kuciuvnos lenkiškoje mokykloje mokytojavo lietuvis Galatalis nuo Adutiškio (ivairiuose šaltiniuose jo pavardė rašoma: "Galatalis", "Galatelas", "Galatalec", todėl toliau tekste jis bus minimas kaip Galatalis). Vietinių gyventojų jis buvo pramintas "išverstarankoviu".

Tokiu būdu, Palūšėje 3-iame šio amžiaus dešimtmetyje kurį laiką veikė dvi valdiškos mokyklos: lietu-

vių ir lenkų. Lietuvišką mokyklą prieš pat jos uždarymą lankė apie 70 mokiniai. 1927 metais visiškai uždarėsi šią lietuvišką mokyklą, tais pačiais metais, Švenčionių "Rytas" draugijos lėšomis, Palūšėje buvo pastatyta pradinė mokykla. G. Kisielytė pamena, kaip būdama gimnaziste su kitais palūšiečiais gimnazistais Palūšės bažnyčioje po pamaldų į skardinę dėžutę rinkdavo aukas mokyklos statybai. Paaukojusies nusilenkdavo ir prisegdavo lietuvišką trispalvę. Palūšės pradinės mokyklos statybai vadovavo kunigas Petras Prunskis ir mokytojas Justinas Grybauskas. Apie šią mokyklą rašyta: "1920 metais "Rytas" pastatė mokyklos namą. Keletą metų dirbo prityre kvalifikuoti mokytojai: Justinas Grybauskas, M. Malinauskaitė, P. Švogžlytė. 1931 metais valdžia nebeleido mokyklai veikti. Kaltanėnu valsčiaus viršaitis sumanė "Rytą" namą atimti. Dėl to su viršaičiu ilgai bylinėjos Palūšės "Rytos" draugijos skyriaus pirmininkas P. Prunskis. "Rytas" namą

(nukelta i 11 p.)

Nuotraukose Palūšės bažnyčia

PALŪŠĖS MOKYKLA

(atkelta iš 10 p.)

lenkų valdžia atėmė ir įkūrė jame valdišką mokyklą, kurioje mokytojavo Švenčionių mokytojų seminariją, baigęs lietuvis E. Mačiulis.⁴

Šioje citatoje pažymėta mokyklos pastatymo data 1929-ieji. Bet 1934-ųjų metų leidinyje "Lietuvių mokyklos Vilniaus krašte" (Vilnius, 1934) teigiama, kad Palūšės "Ryto" mokykla buvo pastatyta 1927 metais. Taigi, mokyklos pastatymo metai yra 1927-ieji.

1931 metais uždarius "Ryto" mokyklą, Palūšės vaikai pradėjo eiti į lenkiškąją mokyklą, nes mokiniai Vilniaus krašte dėl egzaminų buvo priversti tai daryti, o tėvai buvo baudžiami už vaikų mokymą namuose (beje, palūšetis Pranas Kisielius vaikus mokė namuose). Kiti mokytojai lietuvių, mokytojave apylinkėje, saugodamiesi areštų bei trėmimui, buvo priversti pasitraukti.

Daugelyje parapijų centrų valstybiniai organai, paėmė iš lietuvių draugijų lietuviškas mokyklas, greit jas pavertė lenkiškomis tokiu

būdu: pirmais metais laikė paveldėtą lietuvių mokytoją, antrais metais lietuviui mokytojui pridavė lenkų mokytoją, trečiais išstumė lietuvių mokytoją, palikdami vien lenkę, bet dar kai kur su lietuvių kalbos pamokomis pirmuose skyriuose, o vėliau ir visai panaikino lietuvių kalbą. Taip padaryta Adutiškyje, Palūšėje ir kitur.⁵

1934 metais lenkiškoje Palūšės mokykloje mokėsi 38 lietuvių vaikai.⁶ Mokytoju dirbo jau minėtas Galatalis.

Uždarius "Ryto" mokyklą, 1931 metais joje buvo įsteigta "Ryto" skaitykla. Skaityklos vedėju ir slaptu mokytoju tapo mokykloje apsigyvenę vargonininkas Antanas Burėnas-Burovskis, kilęs iš Švenčionelių. Tai įdomi asmenybė. Iki I-ojo pasaulinio karoo jis dirbo vargonininku Palūšės bažnyčioje. I-ojo pasaulinio karoo metais tarnavo caro kariuomenėje. Ten baigė felčerų kursus ir 10 metų dirbo felčeriu Sibire. Grįžęs į Palūšę, vėl vargonininkavo, teikė medi-

cinių pagalbą gyventojams. 1935 m. Antanas Burėnas vedė palūšietę Jadvygą Kisielytę.

1939 metų vasarą mokytojas Galatalis ("išverstant rankovis") su atostogaujančiais lenkų skautais išsiveržė naktį į mokyklą ir sugabeno lenkiškus mokyklos reikmenis. Jiems besiveržiant, vienmarškinis vargonininkas A. Burėnas iššoko pro langą ir sukėlė triukšmą: "Vagys vagys!" Subėgo lietuvių, žydai ir apkūlė Galatalį.

Palūšietė G. Kisielytė prisimena, kaip išvadavus Vilniaus kraštą, mokytojas Galatalis su žmona ėjo per Palūšės gyventojų trobas ir atsiprashinėjo už antilietuvišką veiklą, mat statėsi Palūšėje namus ir tikėjosi gyventi. Bet mokytoju nebuvo patvirtintas ir turejo išvykti. 1939 m. mokytoju dirbtu vėl pradėjo vienas iš "Ryto" mokyklos statytojų ir įkūrėjų J. Grybauskas.

1940-1941 m. Palūšėje mokytoju dirbo Švėgžda. Moksleivių S. Borisevičiūtės-Vaickienės ir V. Žebrauskaitės-Rastenienės iš Pašakarvio kaimo prisiminimuose šis mokytojas išlikęs labai piktas, už nusižengimus mušęs su liniuote per rankas.

Moksleiviai buvo baigę 2 lenkiškos mokyklos klases lenkų kalba, todėl trečioje klasėje visi mokėsi 2 metus, nes buvo pradėta mokytis lietuvių kalba. V. Rastenienė (dabartiniu metu gyvenanti Palūšėje) mokykloje mokėsi 1941-1944 metais. Ją ir kitus moksleivius mokė ir mokytoja Emilia Žebrauskienė, mokytojavusi Palūšėje nuo 1942 ar 1943 m. iki 1945 m. Po to ji išvyko į Lenkiją.

1945-1949 m. mokytojas dirbo Juozas ir Kazys Martinkėnai. 1950 m. mokyklos vedėju buvo Juozas Martinkėnas. Be jo dirbo dar dvi mokytojos: Ona Kugaudaitė ir Elena Pelanytė. Tais metais mokyklą lankė 49 mokiniai. 1951-1956 m. mokyklos vedėja dirbo Malvina Malinauskaitė. Moksleivių skaičius buvo nuo 31 iki 38.

1957-1959 metais mokyklos vedėja dirbo Irena Leškevičienė. Tada mokyklą lankė nuo 28 iki 32 vaikų. 1960-1966 metais mokyklos vedėja dirbo Birutė Jurgelienė. Tuo metu mokėsi 26 moksleiviai. Vėliau Palūšės mokyklos vedėja du dešimtmiečius (1966-1986 m.) dirbo Stasė Gaidienė. 1986-1991 metais mokyklos vedėja dirbo Feliksas Sirevičius. Iš jo

pareigas perėmė Janina Sergedienė, pradirbusi iki 1993 m. Paskutine mokyklos vedėja buvo Marija Veževičienė. Nesurinkus pakankamo skaičiaus vaikų, Ignalinos rajono Tarybos sprendimu 1999 m. Palūšės mokykla buvo uždaryta, o iš Palūšės mokyklos patapalas persikelė Ignalinos savivaldybės viešosios bibliotekos Palūšės filialas.

Rita RAMANAUSKIENĖ
Palūšės bibliotekos
vyr. bibliotekininkė,
nuotraukos A. Surgailio

¹ Kviklys B. Mūsų Lietuva. V., 1989. p. 731;
Lietuvių enciklopedija. 27 t.
Bostonas, 1960. p. 441.

² Lietuvių enciklopedija. 25 t.
Bostonas, 1960. p. 332.

³ Aliulis V. Palūšės bažnyčia ir parapija.
V., 1996. p. 66.

⁴ Martinkėnas V. Vilniaus krašto lietuviškos mokyklos ir skaityklos 1919-1939 metais.
V., Moksłas, 1989. p. 98-99.

⁵ Biržiška M. Vilniaus Golgota.
V., 1992. p. 639.

⁶ Lietuvių enciklopedija. 21 t.
Bostonas, 1960. p. 441.

PASAULI PARKAI

SUSIPAŽINKIME: SIRVETOS REGIONINIS PARKAS

Sirvėtos kraštovaizdžio draustinis.

EUROPOS PARKŲ DIENA

Tikriausiai daugelis žino, kad Aukštaitijos nacionalinis parkas šiemet šventė savo 25-ąjį jubiliejų. O ar žinote, kad tais metais sukako 90 metų, kai Europoje buvo iškurtas pirmasis nacionalinis parkas?

1909 m. gegužės 24 d. Švedija devynis savo gamtos parkus bei draustinius paskelbė nacionaliniai parkai. Jie ir tapo pirmaisiais Europoje. Šiaisiai laikais pažymime daug ir įvairius datų, pavyzdžiu Pasaulinę miško dieną, Pasaulinę aplinkos apsaugos dieną, Pasaulinę Žemės dieną ir daug daug kitų. Šių datų paminėjimas yra svarbus tuo, kad tai geriausias būdas atkrepti visuomenės dėmesį į aktualias problemas, į tuos dalykus, kuriuos per kasdieninių rūpesčių naštą dažniausiai pamirštame. O juk 90 metų – tikrai gražus jubiliejus. Ta proga EUROPARC federacijoje gime idėja surengti tarptautinę Europos parkų dieną ir ją šventi kasmet gegužės 24-ąją, tuo skatinant gamtos apsaugos organizacijas ir parkų administracijas imtis iniciatyvos bendraujant su visuomene, o visuomenę - aktyviau dalyvauti parkų vykdomoje veikloje.

Daugelyje parkų visą savaitę vyko renginiai, skirti šiai datai paminėti. Tai įvairios konferencijos, seminarai, atvirų durų dienos, festivaliai, parodos, konkursai, ekskursijos, spektakliai, koncertai. Tokiu būdu siekiama populiarinti parkus, jų skleidžiamas ekologinio švietimo idėjas bei gamtos apsaugą. Visi šie renginiai yra skirti plačiai visuomenei, bet ypač – parkuose ar greta jų gyvenantiems žmonėms. Juk būtent nuo jų priklauso, kaip seksis tvarkytis parke, ar pavyks išsaugoti gamtą ir senąją kultūrą, ar turėsime ką nors savo vaikams ne tik papasakoti, bet ir parodyti.

Linas STANAITIS
Informacijos centro vedėjas

Išsyk už Švenčionii, kai kelias ima kilti į kalvas ir leistis į ežerų klonius, prasideda dar nedaugelio spėtas pažinti Sirvėtos regioninis parkas. Tie, kas domisi Lietuvos gamta ir ypač Švenčionių kraštu, jau prieš porą dešimtmečių apie būsimo parko kraštovaizdžius, apie gamtos ir žmonių istorijas galėjo sužinoti iš gausių profesoriaus Č. Kudabos straipsnių. Ko gero šių straipsnių itakoje ir gime renginio parko įkūrimo idėja.

Tiesa, tokio gamtinio komplekso, koks yra čia, tiesiog neįmanoma nepastebėti.

Sirvėtos regioninis parkas gamtiniu požiūriu reprezentuoja Švenčionių aukštumą, kuri yra ryškus labai

ivairius paskutiniojo (Nemuno) apledėjimo makrokomplesas.

Parkas yra Daugeliškio-Stonioniu kalvotojo makromasyvo, sudarančio iškilusią Švenčionių aukštumos keterą, pietvakarinėje dalyje. Vakarinė parko riba beveik sutampa su Strūnaičio-Švenčionių plynaukštės pakraščiu. Parke vyrauja stambiai kalvotas ir gubriuotas daubotas pakraštinių ledyninių darinių reljefas.

Zemiausias regioninio parko paviršiaus taškas – 154,0 m – yra Šventės upelio pakrantėje, netoli Didžiasalio kaimo ties šiaurvakarine parko riba. Aukštiausiai (iki 237,2 m) parko paviršius iškyla Čiūlėnų keteroje Ilgio ežero vakarinėje pakrantėje.

Raiškiausi parko reljefo

elementai yra sudėtingą orografinę struktūrą turintys dubakloniai – Žeimenėlės-Sirvėtos ir Šventos-Miškinio, pasižymintys raiškiais šlaitais bei termokarstiniais ezerėliais. Kitas svarbus orografinis vienetas yra Čiūlėnų ketera – miškingas takoskyrinis masyvas, centriniuje parko dalyje, sudarantis pietvakarinį Švenčionių aukštumos kyli.

Parko teritorijoje esančios upės ir ežerai priklauso Nemuno ir Dauguvos upių baseinams. Moreninių aukštumų takoskyra parke atskiria Dysnos ir Žeimenos upių baseinus. Hidrografiniu požiūriu išskiria Žeimenėlės-Sirvėtos upių sistema, Ilgio-Vystučio ezerėlių kompleksas bei kalkingos žemapelkės Bėlio, Ilgio, Mergežerio paežerėse.

Parke plati – daug ežerų: prisiskaičiuojamas 31 didesnis kaip 0,5 ha ploto ežeras, iš jų 13 plotas viršija 10 ha. Didžiausias – Kančiogino ežeras – 87 ha. Idomus savo forma Švento ežeras – 69 ha, kurio kranto linija brežia gana taisyklingą apskritimą su vakarinėje pakrantėje išskirišusia ilga siaura išlanka. Ežero guolis buvusi ledo lustavietė. Iteka 3 upeliai, išteka

Lino verdė.

(nukelta i 13p.)

SUSIPAŽINKIME: SIRVETOS REGIONINIS PARKAS

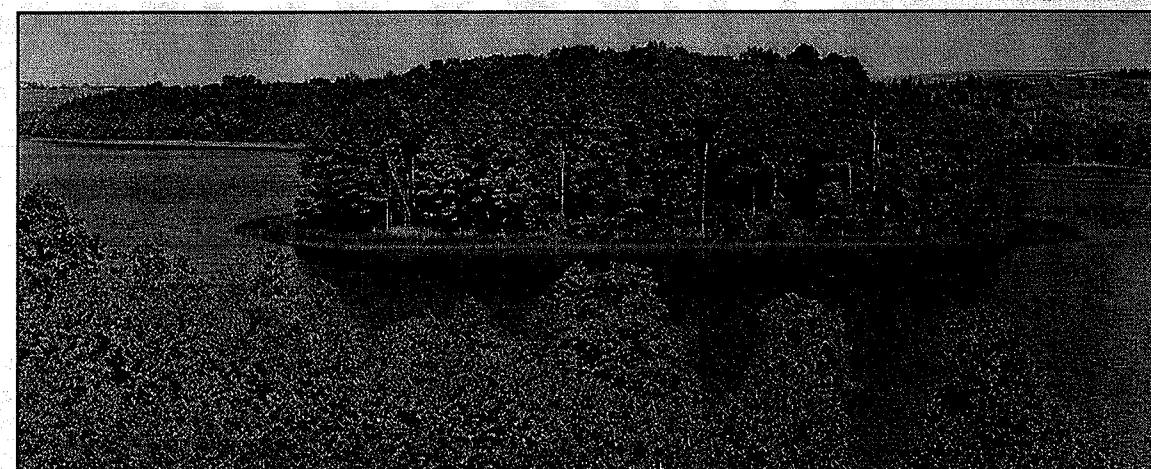
(atkelta iš 12 p.)

1 upelis. Ežero dugnas lygus, giliu dumblas, sapropelis, sapropelingas molis.

Kiti stambesni ežerai: Miškinis – 50 ha; Merkmenys – 46 ha. Idomi pratekamų Ilgio, Vystučio, Možerio ežerų ir smulkesnių ezerelių sistema, susiformavusi teritorijoje, iškilusioje daugiau kaip 200 m virš jūros lygio.

Augalios požiūriu Sirvėtos regioninio parko teritorija yra Švenčionių aukštumos Nevaišių-Ceikinių mikrorajone. Vietovardžiu būdingos kalvos ir daubos, užpildytos molii ir žvyru. Riniuose kloniuose telkšo īvairaus dydžio ežerai. Tai labai antropogenizuotas rajonas. Natūrali augalija užima mažiau nei ¼ teritorijos ploto. Ją galima rasti siaurose užpelkėjusiose upelių ir ežerų pakrantėse ir keliuose nedideliuose miškuose.

Miškuose vyrauja medynai, kuriuos sudaro mišriųjų eglės, ažuolo, baltalksnio miškai. Visi medynai yra sotinti, išskyrus nedidelius paežerių baltalksnynų plotus. Stambiausi brandesnių me-

Kaničiogino ežeras, centre "Bažnyčios" sala – archeologinė-mitologinė vieta.

dynų plotai auga Šventos, Bėlio ir Beržuvio miškuose.

Lapuočių medynai parke pasitaiko retai. Merkmenų, Mergežerio, Gilūto ežerų šlaituose auga idomios ažuolyne bendrijos.

Paežerėse nedidelius plotus užima baltalksnynų bendrijos.

Natūralios pievos užima nedidelius plotus paežerėse. Vyrauja trašių, drėgnų ir vidutinio drėgnumo pievų bendrijos. Sunku nustatyti ribas, nes pievos yra glaudžiai susijusios su sėtinėmis pievomis. Miško ir agrolandšaftų kaimynystė didina ekotoną ilgi ir poveikį. Ši sąlyga garantuoja gyvūnijos sastatų turtinimą. Gamtiniai atžvilgiu mažiau vertinga teritorija aplink Didžiasalio kaimą, nes i ją jeina beveik išimtinai sodinti pušynai, gyvulininkystės fermos.

Sirvėtos regioninio parko

landšaftai pasižymi ypatinėja įvairove, gražiu natūraliu kraštovaizdui. Reljefas kalvotas, vyrauja daubos, besi Jungiančios į rėvos formos upelių, ežerų kompleksų slėnus.

Ežerai ir ezerelių daugeliu atveju ribojasi su apyėžerių pelkutėmis ir drėgnomis natūraliomis pievomis. Miško ir agrolandšaftų kaimynystė didina ekotoną ilgi ir poveikį. Ši sąlyga garantuoja gyvūnijos sastatų turtinimą. Gamtiniai atžvilgiu mažiau vertinga teritorija aplink Didžiasalio kaimą, nes i ją jeina beveik išimtinai sodinti pušynai, gyvulininkystės fermos.

Parke sutinkamos 33 žinduolių, 3 roplių ir 7 varliagyvių rūšys. Dažniausiai sutinkami: stirna, šernas, miškinė kiaunė, kanadinė audiė. Iš retų tarpo – beržinė sūcista, baltasis kiškis, ūdra.

Varliagyviai: pievinė varlė, pilkoji rupučių, retai sutinkama – raudonpilvė kūmutė.

Didžiausią ornitologinę vertę Sirvėtos regioniniam parkui turi ežerai, apyėžeris ir duburinių pelkučių bei upelių kompleksai.

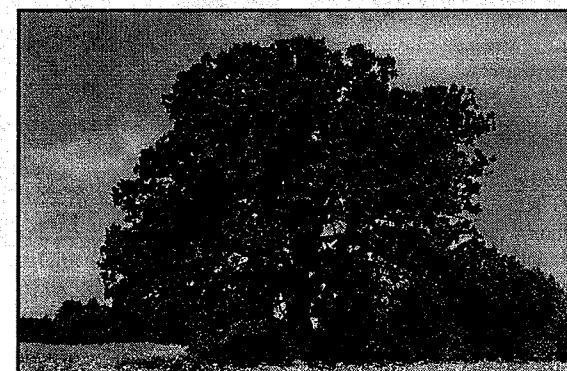
Ežeringi regioninio parko kompleksai yra lyg Kretuono-Vajuonio-Kretuonykštės ežerų kaimynystės įtakoje. Jei to negalima vertinti landšaftiniu aspektu, tai ornitologinės vertės nustatymui šis veiksny sypač svarbus.

Parke užregistruotos 147 paukščių rūšys, iš kurių 95 per, užregistruota 27 rūšių paukščiai, kurie įrašyti į Lietuvos raudonąją knygą. Iš jų paminėtini sutinkami migracijų metu: juodakalnis naras, juodasis peslys; perintys: tervinas, paprastasis gricukas, didysis dančiasnapis, griežlė, putpėlė.

Pietinėje-pietrytinėje parke dalyje pagal upelių ir eže-

rų kompleksą (Belys, Setikis, Gilutas, Sirvėtas, Kančioginas bei jo pietinė dalis su Staškinės ežeru) susidaro ilgas drėgnų teritorijų koridorius, tarnaujantis netgi kaip vandens paukščių migracijų metu nukreipiamuoju faktoriumi. Perėjimo sąlygos ypač turtingos daugeliui tilvikų bei ančių, vandens

ir kultūrines vertėbes, parodant gražiausius Švenčionių rajono kraštovaizdžius – Baltijos aukštumą keterą, ezerutus dubaklonius, pilialkalnius ir etnografinę vertę išlaikiusius kaimus. Švenčionių miestas, būdamas šalia parko, yra šių kelių pradžios ir pabaigos taškas, i vieningą visumą apjungian-

Adamavo ažuolas, Adamavo dvarvietė. Siūlomas ištrauki i gamtos paminklų sąrašą. Apimtis 7 m.

vištelių rūšių.

Sirvėtos regioninio parko rekreacinio naudojimo sistemą sudaro parko teritorijoje esanti ir siūloma rekreacine infrastruktūra bei turistiniai keliai.

Esama parko rekreacine infrastruktūra: prie Bėlio ežero įrengta masinių renginių vieta su lauko estarda, privažiavimu, prie Ilgio ežero netoli Šventos gyvenvietės formuojama polisiavietė, kitur – prie Beržuvio, Miškinio, Mergežerio ežerų įrengtos polisinės, vietos paparinėms, laužavietės, lauko tualetai ir kt.

Sirvėtos regioninio parko teritorijos pažinimas yra vykdomas automobilių, pėsčiųjų, dviračių, slidžių turimo kelių maršrutais. Atsižvelgiant į tai, kad parko plotas nedidelis ir kompaktiškas, siūloma išcentruota turinių kelių struktūra, apimanti pagrindines gamtinės

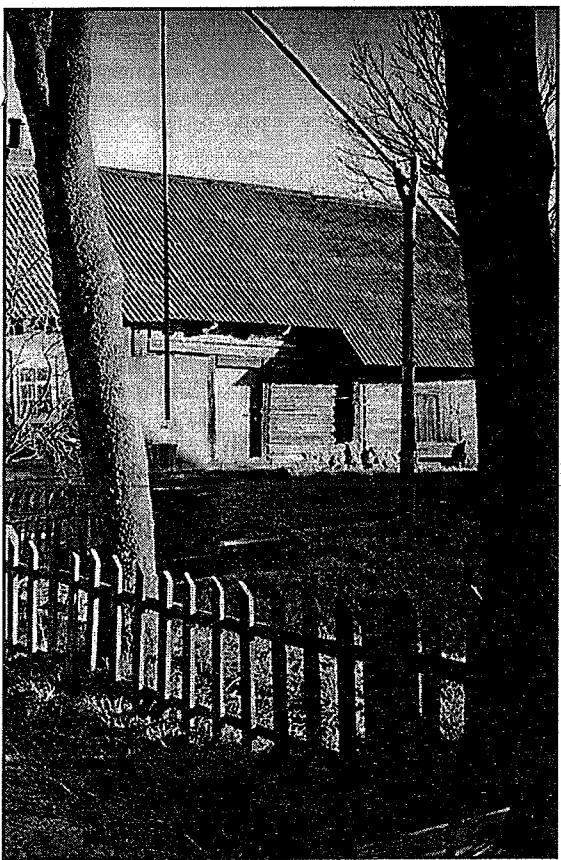
tis Stanislavavo, Kančiogino, Ceikinių, Šventos ir kitas apylinkes. Tokią struktūrą apsprendžia parko pakraščiu einančių Vilniaus-Ignaliinos – Zarasų ir Švenčionių-Adutiškio plentai, nuo kurių yra patogu formuoti Sirvėtos regioninio parko teritorijos apžiūrėjimą.

Gausybė ežerų, daug kultūrų paminklų, įvairius kraštovaizdis, senoviniai kaimai vilioja į Sirvėtos regioninį parką daugelį žmonių.

Čia yra daug idomų vietų – archeologijos, architektūros, gamtos ir kitų vertibių.

Svečių mes laukiame ir vasarą, ir žiemą. Parko darytojai padės jums, patars, kaip ir kokį pasirinkti maršrutą, kur ir kaip galima apsistoti – malonai praleisti laiką gamtos prieglobstyste.

Didžiasalio etnokultūrinis draustinis.

Vytautas DRŪTEIKA
nuotraukos autorius

ETHNOGRAFIA

AUSTEJA

Žodži "austyt", reiškiantį audeklo audimą, nuolatinių durų varstymą, greitą bėginėjimą šen bei ten, rodos, pamiršome. Tačiau iš šio žodžio kilusiu Austėjos vardu jau neretai krikštijame savo dukteris.

Tikima, jog vardas daug pasako apie žmogų. Kokiu gi bruožu tuomet suteikiame mergaitei, šaukdami ją - Austėja?

Lietuvių mitologija byloja, jog Austėja - svarbi ir reikšminga sodybos deivė, globojanti bites bei moteris.

Kartais ji gretinama su žemės deive Žemyną, duodančia bitėms žiedus. "Yra taip pat ir deivų: Žemyna - žemės, o Austėja - bičių deivė, tikima, kad jos abi skatinia augimą" (J. Laciūnas).

Bites bei moters sugretinimas, matyt, neatsitiktinis.

Juk visos puikiai žinome, kiek daug panašumų galima atrasti tarp bitės ir moters gyvenimui.

Štai ir graikų mitologija tvirtina, kad žemės deivės Demetros šventėje - Tesmoforijose - dalyvauja tik ištekėjusios moterys, t. y. bitės. Lietuvių tauatoskoje šalia moters-audėjos paveikslø iškyla bitės-audėjos įvaizdis, nukelianantis į tuos senus laikus, kai žmonės dar tik mokėsi rankų darbų vingrybių - austi, siuti, megzti, o kurių darymas buvo lyginamas su audinio audimu. Štai mišlės klausia: "Sėdi panaitė tamsoj seklyčioj, audžia be staklių ir be nyčių (bitė)" arba "Neaustas, neverptas pasidaro šešianytis (korys)".

Graikų mitai pasakoja,

jog nimfos, Orfėjo padedamos, išmokė žmones bitininkauti, o žmonės jau išbicių išmoko drabužius austi.

Ir ne tik austi. Žmogus stebėdamas atrado, kad bičių spiečiaus gyvenimo organizacija primena jo paties

mis.

Be to, bitės negali pakęsti nešvaros, todėl bitininkas bitkopio metu turi prisiriūrėti, kad jo drabužiai būtų švarūs ir neprakaituoti. Graikų *melissa* nepripažįsta jokio kvapo - malonaus

Lados ir Lelos), besirūpinančia, kad jos globojamos šeimynos (ir bičių šeimynelės) gausėtu, daugintusi. Bet kartu ji saugo priaugantį jaunimą nuo tranų viliojimo.

O trai (ir tikraja, ir perkeltine reikšme) yra jau kito

gyvenimą. Bitės lygiai taip pat nenuilstamai dirba savo šeimyneli, kaip ir žmogus savo šeimynai. Joms vadovauja bitė-motinėlė, lemianti tobula šeimos struktūros funkcionavimą. Senojoje vi suomenėje ir žmonių šeimą valdė motina-šeimininkė. Lietuvos Statute buvo teigama, kad už moters galvą didesnis išpirkos mokesčis negu už vyro. Ištekėjusi gaudavo vyro namų raktus, kuriuos nešiojosi prie juostos, valdė ir tvarkė visą namų ūki.

Mūsų protėviams bitės buvo šventos dievybių darbininkės.

Joms numirus (bitė vienintelė iš gyvių ne nugaišta, o miršta), pagarbaciai laidodavo, užkasdani į žemę. Prie bičių šukštū, nenusikeiks, nesusibars. Vyrai ir kepures nusiims. Kad tik bitelių nežieistų, nesupykintų, nes "bitės, būdamos išmintingos, labai nemégsta žmonių pikty", nesugyvenančių su kaimynais, nusikalstančių vasišumo reikalavimams, o labiausiai piktinasi pavyduliais - "kreivais" žmonė-

ar atstumiančio - ir ipareigoja bitininką prieš medaus kopimą nusiskusti galvą, kad tik neliktų nė menkiausios kvepalų žymės.

O prie bičių, anot senosios kartos moterų, vyru darbas. Subtilu, nelengva, tačiau įdomu.

Bičių elgesio nuostatos puikiai nusako ir deivės Austėjos būdo bruožus. Ji yra ir suidealinta bičių motina, ir atsakinga namų šeimininkė. Matyt, todėl senovės lietuvių ją įsivaizdavo kaip bitę ir moterį kartu, tik kiek vėliau šis paveikslas išsirutuliojo į moters deivės paveikslą, primenantį ištekėjusią moterį, rimitą, santurą, žmoną, visų gerbiamą darbščią audėją.

Matome, kad deivė Austėja įkūnijo pačius griežčiausius reikalavimus, keliamus moteriai, atitiko pačius geriausius bei labiausiai senojoje vi suomenėje vertinamus moters bruožus.

Kadangi Austėja rūpinasi ištekėjusiomis ir vaikų turinčiomis moterimis, todėl dar vadinama vaisingumo deive (šalia archaiškesniu

bičių dievo - Bubilo kompetencijoje. Bubilas reiškia storuli, didelį storą žmogų, bičių traną. Bubalioti - niekus kalbėti, būbti - üžti. Šių žodžių reikšmės priskiria Bubilą bičių pasauliui ir su teikia šiam dievui neigiamų savybių. Turint galvoje, kad pagoniškoje kultūroje (o dar storumas, pilvotumas yra besaikio valgymo požymis, Bubilas (besaikis vartotojas) iškyla kaip Austėjos (gerybių gamintojos) priešingybė, nuo kurio ji turi ginti savo globojamas zo nas - šeimą ir avili.

Tad Bubilas yra lyg demoniška dievybė, kuriai rūpi vilioti ir vesti iš kelio. O čia jau viskas priklauso nuo pozicijos. Yra likę užkalbėjimų, kur jauna mergaitė bičių spietimosi metu kalbina bitinėlį apsistoti jos rūtų darželyje: "Bitelės, ateikit į mano darželį! Čion su žiedeliais, bitineli, eik į mano darželait". Čion angelų lovaitės, minkštai pataleliai, pailsėsite".

Zinoma, tai reiškia toli

(nuvelta i 15 p.)

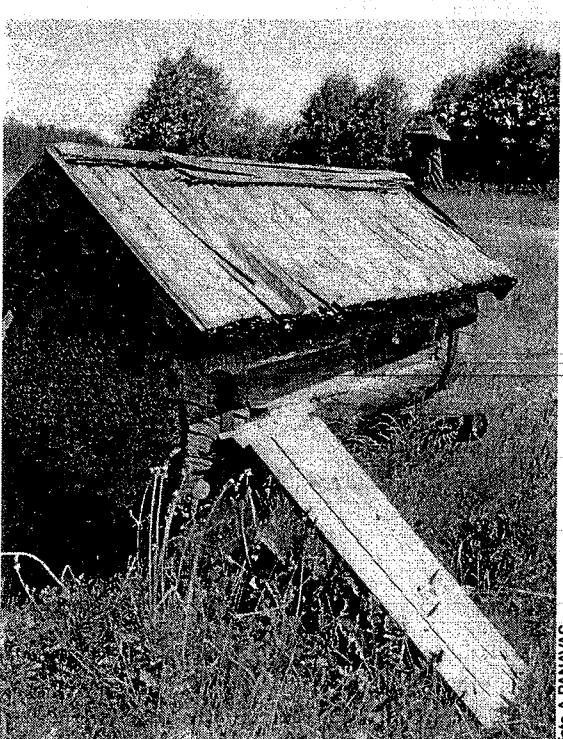

foto A. PANAVAS

AUSTÉJA

(atkelta iš 14 p.)

gražu ne norū prisivilioti bities, o bernelio meilės ilgesi. Ta meilė saldi lyg medus. Todėl Bubiliui reikia paukoti medaus auką.

Visas moters gyvenimas suskirstytas į tam tikrus svarbius ir lemtingus etapus, yra savo šakas éjimas iš Bubilo įtakos į Austéjos globą. Todėl nė viena šeimos ceremonija negali apsieiti be aukų Austéjai.

Štai per apsédus (dabar tines sužieduoutes) būsimą jaunoji su savo artimiausia drauge vaišina savo išrinktajį apsédusios iš abiejų šonų. Apeigose dalyvauja daug liudininkų, kurių dra-

sesnis išpila stiklą gérimo į lubas sakydamas: "Kad bitetės geriau šokinéti". Šis palinkéjimas – užuominia į seksualumą, vaisingumą.

Per vestuves jaunavedžių pasitikimo ceremonijoje nuotakos tévai jos lúpas tepta medumi, tuo tarytum "pagardindami" jaunają, paþrézdam i jos laukiančias seksualines funkcijas.

Po sugultuviu, uþdėjus nuometą, marti su jaunuoju turi išeiti į aslos viduri, atsigerti midaus ir vyno, nulieti jo į lubas, o paskui paþokti. Taip visiems svečiams yra viešai apskelbiama nauja šeima.

foto D.SAVICKAITÉ

Bičių istorijos saugykla - Stripeikių muziejus

Vestuvéms užsítęsus, marčiai nuleidžiamas kraujas, t.y. geriamas gérimas su medumi, simbolizuojantis merginos krauso išsiliejimą į naują šeimą. Marčios medus (kraujas) jau nustoja buvęs smaguriavimo objektu ir tampa šeimos pratęsimo priemone. Tiksliau, iš Bubilo įtakojamos viliojės moteris turiapti Austéjos globojama santuria šeimininke.

Tačiau moters laukia dar vienas išbandymas, kai ji jau ištékėjusi kaip viešna gyvena pirmąsias dienas vyrų namuose. Tai "medaus ménėsio" laikotarpis, kai jauna-

martei gresia pavojusapti nebe bite, o trunu – laukine, pilna besaikių geismų, ieškančia malonumą ir norinčia maudyti "trano meduje". Štai garsaus mito apie Orfę ir Euridikę įvykiai reiškia, kad visos jų nelaimės prasidėjė tuomet, kai jaunavedys Orfėjas pamiršta, jog Euridikė jo teisėta žmona, o ne meilužė, ir be saiko prisiraguau "medaus", nusikalsdamas dievų ir žmonių istatytmams.

Perejimas iš vienos pakopos į kitą yra lydimas vienių moters prieštaravimui ir abejoniui. Stabilumo, pa-

sitikėjimo savimi ji įgauna tik pagimdžiusi kūdikį. Tuomet moteris visiškai atsiduoda Austéjos globai.

Krikštynose susirinkę svečiai geria, pila gérimą į lubas ir šaukia: "Ant šimto metų! O po šimto metų kapo vaikų kad taip būtų! Kad taip būtų".

Tad deivė Austéja, ideali šeimininkė ir rüpestinga globėja, turi pasistengti, kad jos globojamų moterų šeimoms nieko netrukų, kad jos visko pakankamai turėtų, kad būtų rimtos ir santūrios.

Parengė

Zita BARTKEVICIENĖ

VERTA ŽINOTI AMERIKIEČIŲ PSICOLOGŲ PATARIMAI IEŠKANTIEMS DARBO

Ješkoti darbo reikia visa-da (nors ir labai geras dabartinis jūsų darbas, ryto ar poryt jį galite prarasti dėl priežasčių, neprieklausančių nuo jūsų).

Jei jus atleido neteisini-gai, pirmiausia pasistenkite atskiratyt pagristro pykčio, nes jis niekaip pavers visas pastangas susirasti nauju darbą.

Jums niekas nieko ne-skolinges, jei norite gauti darbo – teks pakovoti.

Jei norite, kad jūsų pa-stangos būtų sėkmingos, pirmiausia pagalvokite, ką reikėtų padaryti, kad jos su-zlugtų. Taip taip, būtent su-zlugtų. Viename stulpelyje suraþykite, ko nereikia daryti, kitame – priešingus veiksmus, ir turésite saraþą prie-

monių, garantuojančių jums sėkmę.

Nesitikékite rasti lygiai tokį pat darbą, kokį turėjote. Būkite pasirengę pakeisti veiklą taip, kad susidorumėte su naujuoju darbu ir jaustumėte malonumą.

Kuo daugiau laiko sugai-šite nustatydamas, kuo skriatės iš kitų, galinčių atlikti tokį pat darbą, tuo didesnės jūsų galimybės.

Ieþkokite darbo intensyviai: du treðdaliai tam su-gaišta ne daugiau kaip 5 va-

landas per savaitę, o jūs pri-siverskite tam skirti 6 kar-tus daugiau. I darbdavius vi-dutiniškai kreipiamasi 6 kar-tus per mėnesį, o jūs tai da-rykite du kartus per dieną.

Visą laiką rūpinkitės sa-vimi, būkite tvarkingi, gerai apsirengę, neužmirškite gerų manierų, kad ir kur eitu-mėte, kad ir kur būtumėte. Niekada nežinai, kas tave mato, bet kiekvienas susiti-kimas gali būti netiketas ir padėti rasti darbą.

Tai, kaip jūs ieþkote darbo, daugeliui darbdavių pa-

rodo, kaip dirbsite, jūs gavęs. Todėl ieþkodami tingiai, vangiai, demonstruodami atsainumą šiam procesui, pasmerksite save nesékmęi.

Labai svarbu parodyti, ka-mokate (turékite savo darbo pavyzdžiu).

Stenkiteis padaryti kuo geriausią įspūdį ir patikti, net jei akivaizdu, jog čia jums nera nieko tinkama. Jei deramai elgsites, galite su-laukti vertingo patarimo, o gal firma progai pasitaikius jus rekomenduos savo part-neriais.

Mandagiai, bet atkakliai priminkite apie save po ku-rio laiko, pasiteiraukite, gal kas pasikeitė, – gal jie ieþko naujo darbuotojo.

Darbdavio praþykite pri-imti jus 20-čiai minuþių ir netrukdykite jo ilgiau.

Kalbédamiesi su darbdaviu, nesakykite ilgesnių nei 2 minuþių monologų, idea-lu pusę laiko kalbëti, o pusę – klausytis. Jei nuspren-de-te, kokio darbo ieþkosite, praneþkite apie tai visiems aplinkui. Kuo daugiau akių ir ausų, tuo geriau.

Organizacijos ieþko nu-galétojų: patekite save kaip likimo dovana jū įmonei. Gink Dieve, neatrodykite kaip pasigailétinas verþšlen-tojas!

IS "Respublikos"

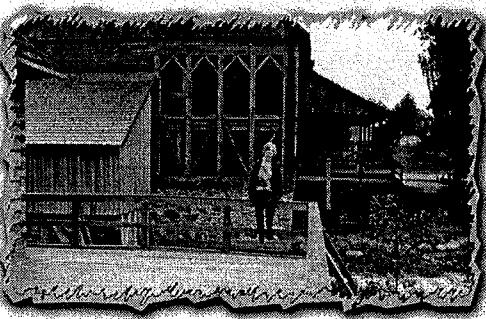

Tel. 8*229 52891,
47430,
PALŪŠE

**POILSINIS
NAMELIS
PALŪSEJE**

GINUČIŲ MALŪNAS

**VEIKIA
INFORMACINIS
CENTRAS**
8*229 47478

**KVIEČIAME
APSILANKYTI
"AUKŠTAICIŲ
UŽEIGOJE"**

Omaitinės
Onuomojamos patalpos parai
Osavaitgalio šokių vakarai, koncertinė programa

TURIZMO CENTRAS

PASLAUGŲ KAINOS VIENAI PARAI

ODvivietis dviejų kambarių numeris
su vonia, WC - 95 Lt.

ODvivietis kambarys su vonia, WC - 60 Lt.

PASLAUGŲ KAINOS VIENAI PARAI VIENAM ZMOGUI

ONakvynė dviviečiame kambarje
vasariniame namelyje - 14-16 Lt.

ONakvynė triviečiame kambarje
vasariniame namelyje - 14 Lt.

ONakvynė apšildomame korpuse
dviviečiame kambarje - 18 Lt.

ONakvynė apšildomame korpuse
triviečiame kambarje - 16 Lt.

ONakvynė apšildomame korpuse
keturviečiame kambarje - 14 Lt.

NAKVYNĖ GINUČIŲ MALŪNE

ODvivietis kambarys parai - 45 Lt.

OTrivietais kambarys parai - 70 Lt.

OTrivietais kambarys parai - 80 Lt.

OValties nuoma

parai - 25 Lt,
1 valandai - 6 Lt.

OStalo tenisas

1 valandai - 2 Lt.

OSlidės su batais

parai - 4 Lt,

1 valandai - 0,8 Lt.

OGarinė pirtis su sale

1 valandai - 45 Lt,

vakarui - 120 Lt.

OEkskursijų vadovas

1 valandai - 20 Lt,

(nuomojamas autobusas ekskursijoms).

OInstruktorius žygiui

1 valandai - 10 Lt,

parai su nakyne - 80 Lt.

ONuomojamas turistinis inventorius.

OPasivažinėjimas arkliais su brička

arba rogėmis 0,5 val. - 20 Lt,

moksleiviams - 12 Lt.

ONuomojamos patalpos konferencijoms,

seminarams.

Redakcijos adresas: Palūšė LT-4759, Ignalinos rajonas,
Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija.

Redaktorė Dalia SAVICKAITĖ

Viršelyje Algirdo Panavo nuotrauka

Leidėjas: Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija.

SL 516a.

Maketavo Andrius Surgailis

LADAKALNIS

Spausdino UAB "Utenos spaustuvė"
2000 m. Užsak. Nr. 1114
Tiražas 1000 egz.
Kaina sutartinė